

Niippa Suvi & Nousiainen Henna-Riikka

OULULAISEN KOULUHYVINVOINTITYÖN KOKEILEVA KEHITTÄMINEN

Opas kouluhyvinvointia tukevan työn kehittämiseen kokeilukulttuurin keinoin

OULULAISEN KOULUHYVINVOINTITYÖN KOKEILEVA KEHITTÄMINEN

Opas kouluhyvinvointia tukevan työn kehittämiseen kokeilukulttuurin keinoin

Niippa Suvi &
Nousiainen Henna-Riikka
Kevät 2021
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Niippa Suvi & Nousiainen Henna-Riikka

Opinnäytetyön nimi: Oululaisen kouluhyvinvointityön kokeileva kehittäminen: Opas kouluhyvinvointia tukevan työn kehittämiseen kokeilukulttuurin keinoin

Työn ohjaajat: Onkalo Päivi & Tervasoff Päivi

Työn valmistuslukuksi ja -vuosi: Kevät 2021

Sivumäärä: 55 + 1

Kouluilta kerätyn hyvinvointitietojen pohjalta on tunnistettu kouluhyvinvoinnin tukemisen ja kehittämisen tarpeita – opiskelijat ja heitä varten tuotetut palvelut eivät aina kohtaa. Oululainen Opetushallituksen kehittämishanke *100 ovea avoinna – Opiskelun ja hyvinvoinnin tuki tulevaisuuden kunnassa* (2018–2020) lähti vastaamaan näihin haasteisiin hyödyntämällä kehittämistyössään kokeilukulttuurin ideologiaa. Hankkeen tekemä kehittämistyö jakaantui kolmeen erilliseen kehittämissosioon: Pulpetti ei pakota, Mun duuni ja Uudet tavat tavata. Kehittämissosioissa pureuduttiin koulupudokkuuden ehkäisemiseen, opiskelijoiden työelämätaitojen kehittämiseen ja opiskeluholon tuomiseen lähemmäs opiskelijoita. Hanke toimi opinnäytetyömme toimeksiantajana. Tehtävänä oli tuottaa opas kokoamaan hankkeen kehittämissosiossa tehtyä kokeilukulttuurin siivittämää kehittämistyötä tuoden oppaaseen samalla myös hankkeen johdon näkökulmaa.

Opinnäytetyömme tietoperusta käsittelee tutkimus- ja asiantuntijatietoa kouluhyvinvoinnin kehittämistä, kouluhyvinvointia tukevaa opiskeluhoitoa sekä osallisuuden lisäämistä monialaisen ja -ammattillisen yhteistyön puitteissa. Opinnäytetyömme lyhyen aikavälin tavoitteena oli kehittää toimijälähtöisesti työskennellen opas, joka kokoaa *100 ovea avoinna* -hankkeessa toimineen kouluhenkilökunnan tekemiä kokeiluja oman työn kehittämiseksi. Pitkän aikavälin tavoitteena oli uusien käytänteiden ja toimintamallien juurruttaminen kouluhenkilökunnan työn tueksi. Kouluhenkilökunnan ottaessa oppaan käyttöönsä, siirtyvät työn kehittämisestä saadut tulokset eheämpien palvelujen myötä opiskelijoille parempana kouluhyvinvointina.

Tuotimme oppaan toimijälähtöisesti yhteistyönä hankkeen johtohenkilöistä muodostetun työryhmän kanssa. Tuotekehitysprosessimme mukaili Jämsän & Mannisen (2000) tuotekehittämisen viisivaiheista mallia. Oppaan kirjallisena sisältönä käytimme hankkeen kehittämissosioille suunnittelemamme ja toteuttamamme toiminnallisen työpajan tietoa, sekä toimeksiantajalta saamaamme hankkeessa jo aiemmin kerättyä tietoa. Oppaalle asetettujen laatutavoitteiden toteutumista tarkasteltiin säännöllisesti koko tuotekehitysprosessin ajan. Toimijälähtöinen työskentely takasi sen, että pääsimme näihin tavoitteisiin. Lopputuotteena syntyi Oulun kaupungin verkkosivujen alainen, verkkosivumuotoinen Kokeiluopas. Kokeiluopas julkaistiin vapaasti saataville 8.10.2020.

Asiasanat: kouluhyvinvointi, koulun sosiaalityö, osallisuus, tuotekehittäminen, toimijälähtöinen kehittäminen, kokeilukulttuuri

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Niippa Suvi & Nousiainen Henna-Riikka

Title of thesis: Experimental development of school welfare work in Oulu: A guide to developing work that supports school well-being through experimental culture

Supervisors: Onkalo Päivi & Tervasoff Päivi

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2021

Number of pages: 55 + 1

Based on the well-being data collected from schools, the needs for supporting and developing school well-being have been identified – pupils and the services provided for them do not always meet. The Finnish National Agency of Education had the development project *100 doors open – Support for learning and well-being in the municipality of the future (2018–2020)* based in Oulu set out to meet these challenges by utilizing the ideology of experimental culture in its development work. The development work done by the project was divided into three separate development sections: The Desk Is Not Forced (Pulpetti ei pakota), My Job (Mun duuni) and New Ways to Meet (Uudet tavat tavata). The development sections focused on preventing school dropouts, developing pupils working life skills and bringing school welfare services closer to pupils. This thesis was commissioned by the project. The purpose was to produce a guide to compile the development work carried out in the development sections of the project, supported by the experimental culture, while also bringing the project management's perspective to the guide.

The knowledge base of the thesis deals with research and expert information on the development of school well-being, pupil welfare services supporting school well-being and increasing inclusion within the framework of multidisciplinary and professional co-operation. The short-term goal of the thesis was to develop a guide working in an actor-oriented way, bringing together experiments made by the school staff who worked in the *100 doors open* project to develop their own work. The long-term goal was to develop well-being at school. As school staff adopt the guide, the results of work development will be passed on indirectly to pupils as better school well-being through more integrated services.

The guide was produced in an actor-driven way in collaboration with the working group of the project leaders. The product development process followed the five-stage model of Jämsä's & Manninen's (2000) product development. As the written content of the guide, it was used the output of the functional workshop which was planned and implemented for the development sections of the project, as well as the data already collected in the project from the client. The implementation of the quality objectives set for the guide were regularly reviewed throughout the product development process. The actor-oriented work ensured to achieve these goals. The final product was the Experimental Guide (Kokeiluopas) in the form of a website under the website of the city of Oulu. The guide was released freely available on October 8, 2020.

Keywords: school wellbeing, school social work, participation, product development, actor-oriented development, culture of experimentation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	100 OVEA AVOINNA – OPISKELUN JA HYVINVOINNIN TUKI TULEVAISUUDEN KUNNASSA.....	7
	2.1 Hankkeen lähtökohdat.....	7
	2.2 Kokeilukulttuuri ja kokeilut	8
3	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	10
	3.1 Laatuavoitteet.....	10
	3.2 Oppimistavoitteet.....	11
4	KOULUHYVINVOINNIN KEHITTÄMINEN	12
	4.1 Kouluhyvinvointi	12
	4.2 Lasten ja nuorten osallisuus koulussa	14
	4.3 Opiskeluhoito ja sen merkitys kouluarjessa.....	16
	4.4 Koulun moniammatillisen yhteistyön merkitys	18
5	TUOTEKEHITYSPROSESSI	19
	5.1 Toimijalähtöinen kehittäminen	19
	5.2 Kehittämistarpeen tunnistaminen ja ideavaihe	21
	5.3 Luonnosteluvaihe	25
	5.4 Tuotteen kehittäminen	28
	5.5 Tuotteen viimeistelyvaihe	36
6	TULOKSET JA ARVIOINTI.....	41
	6.1 Laatuavoitteiden toteutuminen	41
	6.2 Oppimistavoitteiden arviointi.....	43
	POHDINTA	46
	LÄHTEET.....	50
	LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Koulu on lapsia ja nuoria varten kehitetty instituutio, josta lähes jokaisella suomalaisella on oma ainutlaatuinen kokemuksensa. Kouluhyvinvoinnin vaikutus opiskelijan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin on ilmeistä sen ollessa lasten ja nuorten pysyvä, arkinen ympäristö. Suomalainen kouluhyvinvointi on ollut tarkastelun alla erityisesti lasten ja nuorten osallisuuden todellisen toteutumisen osalta – mahdollistetaanko koulun henkilökunnan lisäksi myös opiskelijoiden kuulluksi tuleminen siten, että he ovat mukana asettamassa tavoitteita ja etsimässä ratkaisuja osallistuen myös päätöksentekoon? Vuonna 2018 Jyväskylän yliopiston tutkijat kartoittivat peruskouluikäisten oppilaiden mielipiteitä aiheesta ”Millainen on hyvä koulu?”. Oppilailta saadut vastaukset jäsenyivät neljään eri teemaan, yhden teemoista ollessa toive vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisestä. Tutkimustulokset osoittivat oppilaiden tahtoa osallistua kouluhyvinvoinnin kehittämiseen – oppilaat kuitenkin kokivat, ettei vaikuttamismahdollisuuksia juuri ollut. (Jyväskylän yliopisto 2018, viitattu 19.2.2020; Laisaari 2019, viitattu 19.2.2020.) Vaikka suomalainen opetus ja suomalainen koulu ovat yleisesti hyvällä tasolla, vaatii alati muuttuva maailma kykyä kehittyä ja uudistua mukana (Opetushallitus, Kokeilukeskus 2021, viitattu 13.3.2021). Sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen on ajankohtainen teema ja kestopuheenaihe: erityisesti palvelujen käyttäjien aseman vahvistaminen kehittämisen prosessissa, sekä työntekijälähtöinen kehittämisajattelu ovat ohjaamassa asiakaslähtöistä kehittämisisideologiaa (Stenvall & Virtanen 2012, 259–260).

Toteutimme opinnäytetyönämme tuotekehitysprosessin yhteistyössä *100 ovea avoinna – Opiskelun ja hyvinvoinnin tuki tulevaisuuden kunnassa* -hankkeen kanssa. Hanke oli Oulun kaupungin alaisuudessa toimiva Opetushallituksen kehittämishanke, joka käynnistettiin elokuussa 2018 jaksamalla kehittämistyö kolmeen osioon: yksi lähti työstämään joustavampaa koulunkäyntiä koulupudokkuuden ehkäisemiseksi, toinen keskittyi perusopetuksen lisäopetuksen eli kymmenennen luokan kehittämiseen ja kolmas kehittämisosioista pureutui opiskeluhuollon kehittämiseen siten, että palvelut vastaisivat paremmin lasten ja nuorten tarpeisiin (Oulun kaupunki, viitattu 17.9.2019). Hanke toimi yhteistyössä hallituksen kärkihankkeena perustetun Kokeilukeskuksen (2017–2020) kanssa. Kokeilukeskus oli Opetushallituksen alainen innovaatioyksikkö, ja sen tarkoituksena oli uusien välineiden ja keinojen etsiminen suomalaisen koulutusjärjestelmän kehittämiseen. Tavoitteena oli herätellä systeemiä tunnistamaan koulutuksen uudistumisen tarve sekä kerätä päätöksenteon tueksi tietoa kokeilujen ja yhteiskehittämisen avulla. Yhteiskehittämisessä lapset ja nuoret

saavat osallistua kehittämistyöhön aktiivisina toimijoina, mikä on muutoksen kannalta välttämätöntä. (Opetushallitus, Kokeilukeskus 2021, viitattu 13.3.2021.)

Sosiaalialan opintomme syventyivät lasten ja nuorten hyvinvointiin ja opinnäytetyömme hankkeelle *100 ovea avoinna* oli luonnollinen jatkumo, sillä tutustuimme hankkeeseen ammattiharjoittelujen kautta. Opinnäytetyönämme tuotteistimme sosiaalialan osaamistamme tuotekehitysprosessin eri vaiheiden mukaisesti, jotta lopputuotteena oli toimeksiantajan asettamia kriteereitä tavoitteleva opas. Oppaaseen kokosimme hankkeessa tehtyjä kokeiluja. Hankkeen toteuttamaa yhteiskehittämisen linjaa peilaten tuotekehitysprosessimme toteutettiin alusta alkaen toimijalähtöisesti, mikä toi lisäarvoa lopputuotteelle eri toimijoiden tuoman asiantuntijanäkemyksen myötä (Toikko 2009, 4). Hankkeen johtohenkilöistä koottiin tuotekehittämistemme tueksi työryhmä, johon kuului hankkeen projektipäällikkö, opiskeluhuollon suunnittelija, oppilashuollon palvelupäällikkö sekä perusopetus- ja nuorisajohtaja. Oppaan kirjallisen sisällön tuottamiseksi suunnittelimme ja toteutimme toiminnallisen työpajan hankkeen kehittämisosioille. Toimijalähtöisen tuotekehitysprosessimme lopputuotteena syntyi Oulun kaupungin verkkosivujen alainen, verkkosivumuotoinen Kokeiluopas.

Prosessia raportoidessamme lyhensimme kehittämishankkeen *100 ovea avoinna – Opiskelun ja hyvinvoinnin tuki tulevaisuuden kunnassa* joko termeillä ”hanke” tai *100 ovea avoinna* lukemisen sujuvoittamiseksi. Termi *kokeilu* viittaa kokeilukulttuuriin ja raportissamme kokeilu tarkoittaa hankkeen kehittämisosioiden kouluympäristöissä suunnittelemissa ja toteuttamissa kokeiluja, joiden tarkoituksena oli löytää vaihtoehtoisia toimintatapoja oman työn kehittämiseksi ja kehittämisosioille asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi. Opinnäytetyömme tietoperusta jäsenyi vahvasti hankkeessa tehdyn kehittämistyön teemojen ympärille kouluhyvinvointiin, lasten ja nuorten osallisuuteen, opiskeluhooltoon ja sen merkitykseen, monialaiseen ja -ammattilliseen yhteistyöhön sekä toimijalähtöiseen kehittämiseen kouluissa. Pehdyimme edellä mainittuihin teemoihin tutkimus- ja asiantuntijatietokirjallisuuden avulla. Yhteiskunnallisella tasolla opinnäytetyömme tavoitteena on vastata ajankohtaiseen lasten ja nuorten kouluhyvinvoinnin kehittämisen tarpeeseen lopputuotteen eli oppaan toimiessa tiedon levittämisen ja juurruttamisen välineenä. Opinnäytetyöprosessilla monipuolisuudessaan ja haastavuudessaan oli suuri merkitys ammatilliselle kasvuille ja kehityksellemme. Pitkäjänteinen työskentely valittujen teemojen parissa vahvisti käsitystämme siitä, millaista ammatillista suuntaa toivomme työuriltamme sosiaalialalla.

2 100 OVEA AVOINNA – OPISKELUN JA HYVINVOINNIN TUKI TULEVAISUUDEN KUNNASSA

2.1 Hankkeen lähtökohdat

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Oulun kaupunki sekä Opetushallituksen kehittämishanke *100 ovea avoinna – Opiskelun ja hyvinvoinnin tuki tulevaisuuden kunnassa (2018–2020)*. Hankkeen lähtökohdana oli kouluilta kerätyn hyvinvointitiedon pohjalta tunnistettu kouluhyvinvoinnin tukemisen ja kehittämisen tarve. Kootun aineiston pohjalta voitiin havaita, kuinka opiskelijat ja heitä varten tuotetut palvelut eivät aina kohtaa: olemassa olevien palvelujen äärelle ei siis löydetä, eikä niistä näin riittävästi hyödytä. Kehittämiskohteen tunnistaminen käynnisti työskentelyn etsimällä vastausta siihen, millaisia nuorille luontaisimmat kohtaamisenpaikat olisivat. Hanke toteutti alusta alkaen yhteiskehittämisen ideologiaa ja kohderyhmä sai vahvan roolin kehittämistyössä. Näin vaikuttamisen työkaluja ja tilaa tulla kuulluiksi annettiin niille, keitä varten palveluita tuotetaan ja kehitetään. (Oulun kaupunki, viitattu 17.9.2019.)

Tavoite oli edistää nuorten kiinnittymistä yhteisöihinsä ja auttaa heitä löytämään tarvitsemansa tuen äärelle. Tarkoituksena oli kehittää aiempaa toimivampia matalan kynnyksen palveluita – sellaisia, joita olisi helppoa ja mielekästä lähestyä. Palveluita haluttiin kehittää näkyvimiksi ja tehdä niitä tutummiksi opiskelijoille perheineen. Hankkeen toiminta oli laajaa ja monialaista yhteistyötä. Kehittämiseen osallistui useita eri ammattiryhmiä eri kouluorganisaatioista, kuten kouluterveydenhoitajia, koulupsykologeja ja -kuraattoreita, opettajia ja erityisopettajia, rehtoreita sekä Oulun kaupungin johtohenkilöstöä. (Sisäinen lähde; Oulun kaupunki, viitattu 17.9.2019.) Tavoitteita edistettiin kolmessa eri kehittämissosiossa:

Pulpetti ei pakota -kehittämissosiossa etsittiin ratkaisua saattaa peruskoulutason opinnot joustavammin keinoin loppuun silloinkin, kun nuoren opiskelukyky on heikentynyt esimerkiksi motivaation tai heikentyneen terveydentilan vuoksi. Tarkoituksena oli löytää oppilaille vaihtoehtoisia keinoja peruskouluopintojensa loppuun saattamiseksi siten, että esimerkiksi liikuntatunnin voisi suorittaa vapaa-ajalla antaen siitä tositteen mobiiliapplikaation avulla. (Sisäinen lähde; Oulun kaupunki, viitattu 17.9.2019.)

Mun duuni -kehittämissosiossa kehitettiin lisäopetusta eli kymmenennettä luokkaa vastaamaan paremmin opiskelijoiden tarpeita. Tarkoituksena oli antaa opiskelijoille parempia työelämätaitoja sekä kehittää työelämään tutustumisjaksoja (TET). Lisäopetuksen mielekkyyttä haluttiin kehittää sosiaalisesta näkökulmasta panostamalla opiskelijoiden ryhmäytymiseen ja jakamalla luokat vasta sitten, kun henkilökunta on ehtinyt tutustua opiskelijoihin. Näin luokkajaoissa voitiin käyttää harkintaa siten, että jokaiselle opiskelijalle löytyisi kavereita. (Sisäinen lähde; Oulun kaupunki, viitattu 17.9.2019.)

Kolmannessa kehittämissosiossa *Uudet tavat tavata* työstettiin uusia tapoja opiskelijoiden ja perheiden kohtaamiseen kehittämällä Oulun kaupungin opiskeluhoitopalveluja. Tavoitteena oli kehittää opiskeluhoitoa opiskelijoille tutummaksi ja helpommin lähestyttäväksi, vähentäen esimerkiksi kuraattoripalvelujen kantamaa stigmaa ”vakavista lastensuojelullisista seurauksista”. Opiskelijoiden kokemuksista oli opittu opiskeluhoiton näyttäytyvän etäisenä ja irrallisena koulun muusta henkilökunnasta, mitä oli tarkoituksena lähteä korjaamaan esimerkiksi jalkauttamalla opiskeluhoiton henkilökuntaa koulun käytäville ja pihoille opiskelijoiden luo. Näin haluttiin helpottaa opiskelijoiden löytämistä tuen äärelle jo varhaisessa vaiheessa, ennen ongelmien pitkittymistä ja kasaantumista. (Sisäinen lähde; Oulun kaupunki, viitattu 17.9.2019.)

2.2 Kokeilukulttuuri ja kokeilut

Hankkeessa *100 ovea avoinna* kehitettiin uusia työtapoja kokeilukulttuurin ideologialla. Nykyisen yhteiskunnan haasteiden ollessa yhä monimutkaisempia, kaikki kehittäminen ei voi enää tapahtua suunnittelupöytien äärellä. Kokeilukulttuurissa ongelma pilkotaan pienempiin osiin ja ratkaisuja lähdetään etsimään nopeasti aidoissa toimintaympäristöissä. Toimintaa tarkistetaan ja korjataan saatujen tulosten perusteella. Kokeilukulttuurin hyödyntämisen tärkein tulos on oppiminen. Kokeilukulttuuri kannustaa epäonnistumisien kohtaamiseen uudella asenteella, ja kokeilun nähdään epäonnistuneen vain silloin, kun siitä ei opittu mitään. Kokeilun pohjalla olleen idean osoittautuessa toimimattomaksi, on epäonnistumisenkin pohjalta voitu tuottaa uutta tietoa, mitä tarvitaan jatkekehittämisessä. (Kokeileva Suomi, viitattu 3.1.2020.)

Nyky maailman kiihtynyt muutosnopeus vaatii uudenlaista asennoitumista kehittämiseen. Kokeilukulttuuri perustuu osallisuuden kokemuksiin, kommunikaatioon ja hajautettuun päätöksentekoon.

Kokeilukulttuurissa kokeilujen avulla on mahdollista ottaa käytäntöön uusia toimintamalleja, nopeallakin aikataululla. (Ala-Mutka 2019, 115, 118–119.) Kokeilut ovat kuitenkin aina jonkinlaiseen suunnitelmaan pohjautuvaa, tavoitteeseen tähtäävää toimintaa, joilla on selkeä alku ja loppu. Kokeiluja toteutetaan valitulla ryhmällä ja valitussa ympäristössä. Niiden avulla voidaan tuottaa tietoa, joka on hyödynnettävissä esimerkiksi palveluita koskevassa päätöksenteossa. Kokeilujen avulla uusia ideoita voidaan testata ja tutkia ennakoivasti pienemmässä mittakaavassa ennen varsinaista laajempaa käyttöönottoa. Parhaimmillaan kokeilu parantaa palveluita ja synnyttää kustannussäästöjä, toimimattoman idean tullessa ilmi jo varhaisemmassa vaiheessa. (Kokeileva Suomi, viitattu 8.1.2020.) Sitran Kalle Niemisen (2019) mukaan kokeilujen toteuttaminen voidaan asettaa järkeväksi. Kokeilemisen ensimmäinen vaihe on onnistuneet kokeilut sekä kokeilun salliva toimiympäristö. Tähän liittyvät epäonnistumisien salliminen, yhteistyön johtaminen, luottamuksen rakentaminen ja vuorovaikutteisuus, joka ymmärretään organisaatiossa. Kokeilut osataan suunnitella ja rajata siten, että kokeiluilla tutkitaan esimerkiksi jonkin laajemman kokonaisuuden yksittäistä osaa. Toisessa kokeilemisen vaiheessa kokeilut nähdään oppimisen välineinä, joista kerätään tietoa raportoitavaksi. Kolmannessa vaiheessa pelkkä tiedon kerääminen ei enää riitä ja kokeilun yhteydessä tulee miettiä millaista tietoa kokeilu tuottaa, miten tieto kiinnitetään muuhun tietoon sekä laajempiin kehityskuluihin. (Nieminen, K. 2019, viitattu 19.3.2021.) Kokeiluilla saadut opit ja hyväksi havaitut toimintamallit on tärkeää saada pysyvämpään käyttöön (Kokeileva Suomi, viitattu 18.4.2021). Tärkeä osa uudistustyötä onkin uutta luovan kokeilukulttuurin juurruttaminen - toiminnan parannuksien vakiinnuttaminen osaksi toimintakulttuuria. Jotta todellisia ja pitkäaikaisia muutoksia saavutetaan, tarvitaan aikaa ja resursseja. (Kuuskorpi & Nevari 2018, 99–100.)

Hankkeessa *100 ovea avoinna* kokeilukulttuurin hyödyntäminen työn kehittämisessä kannusti löytämään uusia toimivampia toimintatapoja tutuissa työympäristöissä. Kokeilujen avulla palveluita lähdettiin kehittämään joustavasti itse toiminnan tasolta. Opiskeluhuollon palveluita haluttiin tuoda opiskelijoille tutummiksi siirtymällä toimistoista lasten ja nuorten toimintaympäristöihin: luokkiin, käytäville ja koulujen pihoille. Eräs esimerkki hankkeesta tehdystä opiskeluhuollon kokeilusta on se, kun opiskelijoita päätettiin lähestyä rennosti esittäytyen ja jakaen heille kannustavia mietelauseita. Kokeilussa opiskelijoiden kanssa käytyjen keskustelujen myötä kävi ilmi, ettei moni tiennyt, mikä opiskeluhoito on ja millaista tukea sieltä olisi mahdollista saada. Näin opiskeluhuollon palveluita onnistuttiin tuomaan lähemmäs opiskelijoita – eli heitä, joita varten palvelu on olemassa. Kyseessä oli vain yksi monista hankkeesta toteutetuista kokeiluista. (Sisäinen lähde.)

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyömme lyhyen aikavälin tavoitteena oli kehittää toimijalähtöisesti työskennellen opas, joka kokoaa hankkeessa *100 ovea avoinna* toimineen kouluhenkilökunnan tekemiä kokeiluja oman työn kehittämiseksi. Sosiaalialalla voidaan tuotteistaa hyvin erilaisia tuotteita. Tuotteen ensisijaisia hyödynsääjiä ja käyttäjiä eivät välttämättä ole asiakkaat, vaan hyöty voi tulla heille välillisesti, kuten esimerkiksi työntekijöiden kautta. (Jämsä & Manninen 2000, 85, 95.) Opinnäytetyössämme ensisijainen kohderyhmä on hankkeessa toiminut kouluhenkilökunta oppaan käyttäjinä, jolloin hyöty voi siirtyä välillisesti koulun lapsille ja nuorille perheineen parempana kouluhyvinvointina.

Pitkän aikavälin tavoitteeksi asetimme uusien käytänteiden ja toimintamallien juurruttamisen kouluhenkilökunnan työn tueksi. Kouluhenkilökunnan ottaessa oppaan käyttöönsä, siirtyvät työn kehittämisestä saadut tulokset eheämpien palvelujen myötä välillisesti opiskelijoille parempana kouluhyvinvointina. Opas voi tapauksessamme hyödyttää kouluorganisaatioita myös valtakunnallisella tasolla, sillä toimeksiantajalla on tarkoituksena jakaa valmis opas Opetushallituksen Kokeilukeskukseen.

3.1 Laatuavoitteet

Opinnäytetyönämme tuottamamme oppaan arvioitaviksi laatuavoitteiksi asetimme informatiivisuuden, saavutettavuuden ja laadukkuuden. Informatiivisuudella tarkoitimme oppaan kirjallisen asiasisällön määrää, laatua ja ymmärrettävyyttä käyttäjälle. Saavutettavuudella tarkoitamme sitä, että opas on helppolukuinen kelle tahansa käyttäjälle. Laadukkuudella tarkoitamme huolella toteutettuja oppaan kaikkia osioita, kuten kirjallisen osion virheettömyyttä ja sitä, ettei oppaaseen jää virheitä asetteluun ja muiden rakenteellisten osien osalta. Laadulle ei ole olemassa yhtä ainoaa tarkkaa määritelmää, kuitenkin Jämsän ja Mannisen (2000, 43) mukaan laatuun vaikuttavat tuotteen asiasisältö, asiantuntijatieto, arvot ja periaatteet, toimintaympäristöt, säädökset ja ohjeet, palvelujen tuottaja, asiakasprofiili sekä muut sidosryhmät.

3.2 Oppimistavoitteet

Opinnäytetyöllemme asettamat oppimistavoitteet pohjautuivat Oulun ammattikorkeakoulun sosiaalialan tutkinto-ohjelman osaamisprofiilin seuraaviin kompetensseihin: asiakastyön osaamiseen, viestintä- ja vuorovaikutusosaamiseen sekä kehittämis- ja innovaatio-osaamiseen (Oulun ammattikorkeakoulu 2019, viitattu 8.1.2021). Asetimme itsellemme myös erillisen oppimistavoitteen opinnäytetyömme tavoitteiden pohjalta: tuotekehitysprosessin toteuttaminen toimijälähtöisesti. Tavoitteenamme oli se, ettei toimijälähtöisyys jäisi vain nimelliseksi, vaan se todella konkreettisesti toteutuisi tuotetta kehitettäessä ja toimijälähtöisyyden tuoma lisäarvo olisi havaittavissa niin tuotteessa, kuin raportoinnissakin.

Asiakastyön osaamisen ja sen oppimisen merkitys tulee korostumaan yhteistyössämme toimeksi-antajan kanssa. Tulemme työskentelemään monipuolisesti erilaisten asiantuntijoiden kanssa sekä toteuttamaan työpajan laajalle osallistujamäärälle. Työskentelyä varten meidän tulee oppia toimimaan asianmukaisesti ja ammattimaisesti esimerkiksi vuorovaikutuksen, etukäteissuunnittelun ja sovittujen tehtävien osalta. Tuotteen verkkosivumuotoisen toteutustavan vaativuus tulee kehittämään sähköisen viestinnän taitojamme opettaen meille viestintäteknologian mahdollisuuksista ja esteettömyydestä. Tuotekehitysprosessimme tulee vaatimaan meiltä kehittämis- ja innovaatio-osaamisen taitoja, jotta voimme onnistua itse prosessissa sekä odotusten mukaisen lopputuotteen kehittämisessä. Tulemme oppimaan ongelmanratkaisutaitoja, joustavuutta ja periksiantamattomuutta, sillä valitsimme toteuttaa tuotteemme haastavalla toteutustavalla eli verkkosivumuotoisena ja rakentamalla verkkosivun itse. Tulemme oppimaan myös tuotekehitysprosessin suunnittelun, toteuttamisen ja arvioimisen. (Oulun ammattikorkeakoulu 2019, viitattu 8.1.2021.) Tarkoitukse-
namme oli oppia hyödyntämään meillä jo olemassa olevia vahvuuksia ja taitoja sosiaalialan työskentelyssä ja kehittämistyössä.

4 KOULUHYVINVOINNIN KEHITTÄMINEN

Koulutuspolitiikkaa, sen käytäntöjä ja tapoja muokataan ja parannellaan maailmanlaajuisesti (Ball 2012, 2). Palvelujen uudistaminen ja kehittäminen tähtää laajemmin yhteiseen hyvään (Stenvall & Virtanen 2012, 108). Opinnäytetyömme käsittelee ajankohtaisia teemoja korostamalla lasten ja nuorten kouluhyvinvoinnin edistämistä ja osallisuuden lisäämistä kokeilukulttuurin kehittämisen keinoin. Uudistettu Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) astui voimaan vuonna 2014 ja siinä linjataan perusopetuksen opiskelijoiden oikeudesta opiskeluhooltoon: se velvoittaa edistämään opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta, sekä ehkäisemään ongelmien syntymistä ja edistämään opiskeluympäristön hyvinvointia yhteisöllisten työotteiden ja monialaisen yhteistyön keinoin.

Stenvallin ja Virtasen mukaan sosiaali- ja terveystieteiden uudistamista voidaan toteuttaa parhaiten innovaatioiden ja kehittämisen avulla. Kehittäminen on tietoista pyrkimistä tehdä asioita entistä paremmin. Se edellyttää tietoista ja aktiivista työskentelyä, sekä korostaa toisin tekemisen mahdollistamista. Kehittäminen edellyttää tavoitteellisuuden ja määrätietoisuuden lisäksi myös joustavuutta. Muutos ei kuitenkaan tapahdu hetkessä, vaan voi vaatia aikaa jopa useita vuosia. (2012, 8, 75, 77–78, 256–257.) Kehittämistoiminta voi kohdistua ammattilaisten osaamisen ja asiantuntijuuden kehittämiseen: tämä tarkoittaa toimivien mallien ja työkäytäntöjen luomista, sekä näiden levittämistä. Kehittäminen voi kohdistua myös asiakasyhteistyön lisäämiseen – lisäämällä asiakkaiden osallistumista esimerkiksi toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Takana on ajatus asiakkaiden, palvelujen käyttäjien, aseman korostamisesta suhteessa perinteiseen ja viralliseen näkökulmaan. Nämä kaksi kehittämistoimintaa eivät kuitenkaan poissulje toisiaan, sillä ammattilaisten asiantuntijuuden kehittäminen voi pitää sisällään erilaisia asiakkaita osallistavia elementtejä. (Toikko 2009, 6–7.)

4.1 Kouluhyvinvointi

Lapsuus ja nuoruus ovat merkityksellisiä kehitysvaiheita ihmisen elämänkaareissa (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Nurmi, Pulkkinen & Ruoppila 2014). Silloin luodaan perustaa aikuisuudelle: aikuisiän hyvinvoinnille, elämäntaidoille, sosiaalisille suhteille ja mielenterveydelle. Eri ympäristöillä on huomattavia vaikutuksia lasten ja nuorten kehitykseen ja yhtenä merkittävänä ympäristönä kodin ja vapaa-ajan lisäksi on koulu sekä koulun toimijat. Koulu on siis tärkeä kehitysympäristö, jossa lapset

ja nuoret viettävät huomattavan osan ajastaan. Opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavasta jokapäiväisestä vuorovaikutuksesta merkittävä osa tapahtuu juuri kouluissa. Kouluyhteisön kaikkien jäsenten hyvinvointi on koulunkäynnin tärkeä tavoite ja kouluilla onkin tärkeä rooli toimia lasten ja nuorten hyvinvointia edistävänä instituutiona. Koulun arkipäiväiseen työhön on sisällytetty erilaisia rakenteita ja käytänteitä niin opiskelijoiden, kuin koulun henkilökunnan hyvinvoinnin edistämiseksi. Kohdistamalla hyvinvointia edistävää työtä koulun henkilökunnalle, luodaan samalla edellytyksiä opiskelijoiden kouluhyvinvoinnille. Myös koulun toimijoilla, erityisesti opettajilla on merkittävä rooli lasten ja nuorten kehityksessä, sillä heillä on mahdollisuus auttaa ja kannatella opiskelijoita, mahdollisesti samalla antaen heille toimintamahdollisuuksia ja voimavaroja koko loppuelämän ajaksi. (Ahonen ym. 2014; Leskisenoja & Sandberg 2019, 9, 10, 20–23.)

Ongelmiin keskittymisen sijasta pitää erityisesti keskittyä hyvinvointiin ja sen edistämiseen. Hyvinvoinnin edistäminen koskettaakin kaikkia koulussa työskenteleviä. (Ahtola 2016, 12, 18.) Koulu ei ole kuitenkaan yhteiskunnasta tai yhteisöstä irrallinen osa (Opetushallitus, Kokeilukeskus 2021, viitattu 13.3.2021), vaan hyvinvoinnin edistäminen on myös yksi kunnan tehtävistä ja Oulussa sitä on korostettu kuntatasolla. Oulun kaupungin hyvinvointikertomuksessa (2017–2021) kerätyssä hyvinvointiedossa korostuu tarve tukea aikuisten ja lasten välistä vuorovaikutusta ja kohtaamista. Myös sosiaali- ja terveysalan uudistus sekä maakuntauudistus korostaa jatkossa entuudestaan kunnan roolia hyvinvoinnin edistämässä. (Oulun kaupunginvaltuusto 2017, viitattu 13.3.2021.) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) kerrotaan perusopetuksen edistävän kansalaisten hyvinvointia yhteiskunnassa. Kouluhyvinvointiin luodaan pohja oppimista ja hyvinvointia edistävällä koulutyön järjestämisellä. Perusopetus kasvattaa sosiaalista ja inhimillistä pääomaa, josta sosiaalinen pääoma muodostuu ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta sekä luottamuksesta ja inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta. Yhdessä nämä pääomat edistävät niin yksilöllistä kuin yhteiskunnallistakin hyvinvointia. Opetussuunnitelman perusteissa tuodaan myös esille, kuinka koulun ja kotien välinen yhteistyö luovat turvallisuutta edistäen opiskelijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kouluyhteisö johdattaa myös ymmärtämään, että jokainen omalla toiminnallaan vaikuttaa niin omaan, kuin toistenkin ihmisten hyvinvointiin. Perusopetuksen aikana oppilaat oppivat tuntemaan hyvinvointia ja terveyttä edistäviä ja haittaavia tekijöitä, sekä hakemaan niistä tietoa. (Opetushallitus, Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, viitattu 19.2.2020.)

Käsiteltäessä kouluhyvinvointia on tärkeää ottaa huomioon myös lasten ja nuorten omakohtaiset käsitykset kouluhyvinvoinnista. Opiskelijoiden hyvinvointi koulussa koostuu useista eri osatekijöistä. Janhusen (2013) ”Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana” väitöskirjassa esitetään tutkimus,

jonka pohjalta on nostettu kymmenen tärkeintä kouluhyvinvoinnin osatekijää opiskelijoiden itsensä tulkitsemina. Opiskelijoiden eniten mainitsema kouluhyvinvoinnin osatekijä oli kaverisuhteet ja vertaisryhmät. Toiseksi tärkein osatekijä oli opettajien ammattitaito ja asenne sekä suhtautuminen opiskelijoihin, kolmanneksi tärkein osatekijä oli opetuksen laatu ja opetusjärjestelyt, neljänneksi tärkein oli koulutilat ja ympäristö, viidenneksi tärkein koulun ilmapiiri ja yhteishenki. Kuudenneksi tärkein oli ruoka ja ruokailu, seitsemänneksi tärkein terveydenhoitaja-, kuraattori- ja psykologipalvelut, kahdeksanneksi tärkein kuri, järjestys ja työrauha, yhdeksänneksi tärkein kodin tuki sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö ja kymmenenneksi tärkeimpänä osatekijänä oli koulumatkat ja koulukuljetukset. (Janhunen 2013, viitattu 19.2.2020.) Kouluhyvinvoinnin yleisen ja laaja-alaisen kokemuksen katsotaan edellyttävän opiskelijoiden koulussa viihtymistä (Harinen & Halme 2012, viitattu 19.2.2020).

Kouluissa voidaan luoda ja tukea sellaisia rakenteita ja toimintoja, jotka edistävät lasten ja nuorten hyvinvointia. Mikäli hyvinvoinnin edistäminen onnistuu, ajan mittaan ongelmiin liittyvää työtä tarvitaan vähemmän. (Ahtola 2016, 18.) Lapsuudessa ja nuoruudessa kehittyneillä myönteisillä koulukokemuksilla ja asenteilla on huomattavan tärkeä vaikutus yksilöiden myöhempiin opiskeluvaiheisiin sekä työuran mahdollisiin tarvittaviin jatkokouluttautumisiin. Tästä syystä onkin ensisijaisen tärkeää, että koulutusjärjestelmässä kyetään luomaan myönteistä suhtautumista niin koulutukseen, kuin edistämään valmiuksia koko elämän mittaiseen oppimiseen. Nuoruusiässä tehdyt valinnat luovatkin pohjaa koko aikuisuuden elämäkululle ja tulevaisuudelle. Osa nuorista päätyy kuitenkin syrjään, niin koulutuksesta kuin työelämästäkin. (Janhunen 2013, viitattu 19.2.2020; Leskisenoja & Sandberg 2019, 9–10.)

4.2 Lasten ja nuorten osallisuus koulussa

Koulumaailmassa osallisuudella tarkoitetaan kaikkea sellaista toimintaa, jossa työntekijöiden lisäksi myös opiskelijat saavat asettaa tavoitteita, keskustella ja miettiä erilaisia ratkaisuja osallistuen päätösten tekemiseen (Laisaari 2019, viitattu 19.2.2020). Oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa (1287/2013) korostetaan opiskelijoiden osallisuutta heitä itseään koskevissa asioissa. Poliitikassa erityinen painotus nuoriin tulevaisuuden sosiaalisina resursseina on muunneltu suunnitteluksi luomalla osallistavia mekanismeja (Kiilakoski & Gretschel 2014, 100, viitattu 20.3.2021). Osallisuuden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy on huomioitu politiikkaa myöten myös esimerkiksi Euroopan unionin tavoitteissa. Euroopan neuvosto edistää lasten osallisuutta ja sen mukaan lasten osallisuus

hyödyttää kaikkia laajemmassa ja tietoisemmassa päätöksenteossa. Lapsilla on oikeus osallistua, vaikka tämä oikeus ei aina toteudukaan Euroopassa, eikä Suomessa. Euroopan neuvoston raportin mukaan Suomea kritisoidaan siitä, että lasten mahdollisuus osallistua on ennalta suunniteltua ja aikuisjohtoista, sekä käytetyt menetelmät ovat liian valikoivia. Aikuiset päättävät lasten ja nuorten osallistumisesta ja jotta tätä voitaisiin muuttaa, on asenteiden ja käytäntöjen muututtava. (Council of Europe 2011, 5, 23, 70.)

Osallisuuden edistäminen nähdään keskeisenä keinona syrjäytymisen ehkäisyssä ja eriarvoisuuden kitkemisessä. Osallistuminen toimii reittinä osallisuuden kokemukseen – kuitenkin niin, että osallistujalla olisi sana siihen, kuinka hän osallistuu, eikä siten, että hänet vain laitetaan enempää kysymättä tekemään jotain ennalta määrättyä ja täten ”osallistavaa”. Nuorten irrallisuus koulukulttuurista, erilaiset elämänhallinnan ongelmat ja putoaminen koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle ovat osa syrjäytymisen prosessia. Nuorten oma kokemus syrjäytymisestä tulee nähdä arvokkaana: nuorilta kysyttäessä keskeisimpiä syitä syrjäytymiselle on ystävien puute ja yksinäisyys. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan syrjäytymisen merkittäviä riskitekijöitä ovat mm. matala koulutus, toimeentulo-ongelmat ja syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Syrjäytymistä määrittelee usein yhteiskunnallisten järjestelmien, kuten koulutus- ja työjärjestelmien ulkopuolelle jääminen ja niiden hyvinvointivaikutukset. Yhteiskunnan palveluilla, kuten nuorten kohdalla esimerkiksi perusopetuksella, opiskeluhouollolla sekä erilaisilla seuroilla ja yhdistyksillä, on suuri rooli osallisuuden edistämiseksi. (THL 2019; Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 9.) Ongelmien syventymistä pyritään välttämään tarjoamalla tarpeeksi varhaista ja riittävää tukea (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, viitattu 18.3.2021).

Perusopetus Suomessa tukee lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä ihmisyyteen sekä eettisesti vastuukykyiseksi yhteiskunnan jäseneksi, kattaen heille tarpeellisia tietoja, taitoja ja sivistystä (Perusopetuslaki 628/1998 1:2.1–3 §). Suomalainen koulutuspolitiikka on luonut hienon mahdollisuuksien verkoston peruskoulun päättävälle nuorelle: neljä viidestä nuoresta saa sen koulupaikan, jonka halusikin. Samaan aikaan tämä kuitenkin tarkoittaa sitä, että yksi viidestä nuoresta ei päässyt ensisijaiseen hakukohteeseensa tai jäi pahimmillaan ilman koulupaikkaa. (Aaltonen ym. 2018, 121.) Vuoden 2017 Nuorisobarometrin mukaan n. 1 400 peruskoulun päättänyttä opiskelijaa jäi tai jättyi ilman toisen asteen koulupaikkaa. (Nuorisobarometri 2017, viitattu 19.2.2020). Puhutaan siis koulupudokkuudesta. Kiilakoski (2012) kirjoittaa Nuorten yhteiskuntatakuu 2012 -raporttiin pohjaten, kuinka koulu on osa koulutusjärjestelmää, jonka on määrä tukea opiskelijoiden siirtymistä järjestelmän seuraavalle portaalle (Kiilakoski 2012, viitattu 12.1.2020). Koulupudokkuus on tutkitusti

huomattava syrjäytymisen riskitekijä. Opintojen heikko sujuvuus heijastuu usein opiskelijan jäämiseen ilman toisen asteen koulupaikkaa, mikä taas johtaa lopulta heikkoon työmarkkina-asemaan. (THL 2018, viitattu 12.1.2020.)

Tarvittaessa yhdeksän vuoden mittaisen perusopetuksen lisäksi saatavilla on vuoden mittainen lisäopetus (Perusopetuslaki 628/1998 1:2.1–3 §). Lisäopetus eli kymppiluokka jatkaa peruskoulun tehtävää eli opiskelijan kehityksen, oppimisen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä huoltajien kanssa. Kymppiluokka tähtää tarjoamaan nuorille myönteisiä oppimiskokemuksia vahvistaen itsenäisyyttä, vastuullisuutta sekä kehittämisen itsetuntemusta ja opiskelutaitoja. Kymppi- luokan tarkoituksena on myös mahdollistaa nuorille pääsy sellaisiin jatko-opintoihin, jotka nuori koee mieluisiksi opiskelumotivaation ja opinnoissa kiinnipysymisen edistämiseksi, sillä pelkkä peruskoulupohja näyttäytyy huterana ja syrjäytymisen riskiä lisäävänä. (OPH, viitattu 19.2.2020.) Peruskoulun jälkeisen tutkinnon puuttuminen on Suomessa kansainvälisesti tarkastellen ongelma (Nuorisobarometri 2017, viitattu 19.2.2020).

4.3 Opiskeluhoito ja sen merkitys kouluarjessa

Peruskoulun ja toisen asteen opiskeluhoitoon kokonaisuuteen kuuluu psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskeluhoitoon palvelujen tarkoituksena on turvata opiskelijoiden hyvinvointia, oppimisen edellytyksiä sekä niin psyykkistä kuin fyysistäkin terveyttä. Opiskeluhoitoon tehtävänä on olla ensisijaisesti ennaltaehkäisevä ja yhteisöllinen koko oppilaitoksen hyvinvointia edistävä työ. Yhteisöllinen opiskeluhoito toimii tukien koko yhteisön välistä toimivaa vuorovaikutusta ja osallisuutta. Tarkoituksena on edistää ja kehittää kouluympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllinen opiskeluhoito on suunnitelmallista tavoitteeseen tähtäävää toimintaa tärkeänä osana kouluyhteisön arkea. Tarpeen mukaan yhteisöllinen työ voidaan myös kohdistaa esimerkiksi tiettyyn luokkaan tai pienryhmään – opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen tukeminen edistää oppilaitoksen ilmapiiriä koko yhteisön laajuisella tasolla. Kaikki koulun toimijat ovat osaltaan toteuttamassa yhteisöllistä opiskeluhoitoa. (Hietanen-Peltola ym. 2019, 10; Autio ym. 2018, 9–10.)

Oppilaitoksen sijaintikunta vastaa opiskeluhoitoon palvelujen järjestämisestä oppilaitosten opiskelijoille. Koulutuksen järjestäjän on toteutettava opiskeluhoito toimimaan yhtenäisenä ja toimivana kokonaisuutena yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhoitopalveluista

vastuussa olevien viranomaisten kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, viitattu 18.3.2021.) Oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa (1287/2013) määrätään myös vahvistamaan opiskeluhuollon toteuttamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. Opiskeluhuollon painopistettä siirretään yksilökeskeisestä työstä yhteisöllisempään ja hyvinvointia edistävään työhön. Tavoitteina on edistää niin yksittäisen opiskelijan kuin koko opiskeluyhteisön hyvinvointia ja edistää opiskelijoiden osallisuutta niin heitä itseään kuin koko opiskeluyhteisöä koskevissa asioissa, sekä lisätä huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon, johon kuuluu monialaisten asiantuntijaryhmien tarjoama tuki. Opiskeluhuoltoa koskevia paikallisen tason suunnitelmia on mm. lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, viitattu 18.3.2021.)

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon lisäksi opiskelijalla on oikeus ennaltaehkäisevään sekä korjaavaan opiskeluhuoltoon. Yksilökohtainen opiskeluhuolto voidaan tarpeen ja tilanteen vaatiessa toteuttaa yksilöllisen tarpeen mukaisesti kootussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtainen työskentely mahdollistaa myös huoltajien osallistumisen ja heidän kasvatustyönsä tukemisen. Osallistuminen on aina vapaaehtoista niin opiskelijalle kuin tämän perheellekin, sekä opiskelija näkemyksineen ja mielipiteineen tulee aina tulla kuulluksi tämän iän ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tarkoituksena on opiskelijan edun kokonaisvaltainen toteutuminen ja tämän hyvinvoinnin sekä oppimisen edellytyksien turvaaminen. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 1:3.2–3 §; Hietanen-Peltola ym. 2019, 10; Autio ym. 2018, 9–10.)

Opiskeluhuoltolaissa määritelty yhteisöllinen työ pyrkii hyvinvoinnin edistämiseen. Opiskelijoita tukeva yhteisöllinen koulu kunnioittaa niin opiskelijoiden, opettajien ja muidenkin asiantuntijoiden ja kouluyhteisöjen jäsenten, sekä myös perheiden merkitystä toiminnassaan. On tärkeää, että opiskeluhuollon, koulun ja muunkin toiminnan ensisijainen tavoite on lasten ja nuorten kehityksen, kasvun ja oppimisen edistäminen sekä turvaaminen. (Ahtola 2016, 17–18; Koulun konstit 2021, Oppilaan tuen ja oppilashuollon käsikirja, viitattu 19.3.2021.) Opiskeluhuollon lain yhtenä tavoitteena on taata opiskeluhuoltopalvelujen yhdenvertainen laatu, saatavuus ja varhainen tuki. Tarpeeksi riittävän ja varhain tarjotun tuen tavoitteena on ennaltaehkäistä lasten ja nuorten ongelmien syntymistä, sekä vähentää esimerkiksi lastensuojelun tarvetta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, viitattu 18.3.2021.)

4.4 Koulun moniammatillisen yhteistyön merkitys

Vuonna 2014 säädetty sosiaalihuoltolaki korostaa yhteistyötä eri viranomaisten ja toimijoiden välillä, jotta asiakkaan tarvitsemat palvelut olisivat mahdollisimman toimivia ja tämän kokonaisvaltaisen edun mukaisia (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 4:41.1–2 §). Useiden toimijoiden välinen yhteistyö on tärkeää, sillä eri alojen asiantuntijoilla voi olla valtuudet suorittaa yhden työntekijän pätevyyden ulkopuolisia tehtäviä (Social Work License Map 2021, viitattu 17.4.2021), jolloin monialainen ja -ammattillinen yhteistyö edistää asiakkaan kokonaisvaltaisen edun ajamista. Työntekijän vastuulla on taata riittävä asiantuntemus asiakkaan asioiden hoitamiseen tuomalla mukaan eri yhteistyötahoja ja asiantuntijoita, sekä asiakkaan lähiverkostoa, kuten perhettä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 4:41.1–2 §.)

Arnkiln ja Seikkulan (2009) mukaan moniammatillinen kokonaisuus on parhaimmillaan silloin, kun se muodostuu toisiaan täydentävistä elementeistä: ammattilaiset tietävät, minne ja keihin olla yhteydessä täydentävän asiantuntemuksen ja ammattitaidon ollessa tarpeen. Pahimmillaan taas moniammatillinen työ on silloin, kun vastuut eivät ole tiedossa, toisia yritetään saada tekemään osansa asiakkaan auttamiseksi, pidetään loputtomia verkostokokouksia tai avunhakijoiden tilanteet ajautuvat umpukujaan, lopulta jopa kriisiin. Parhaimmillaan ihmiset saavat ammattilaisilta asiantuntevaa apua ja palveluita. Pahimmillaan he kokevat, etteivät tule kuulluksi, ja ammattilaisten toimenpiteet koetaan sekaisina ja elämäntilanteisiin sopimattomina. (Arnkiln & Seikkula 2009, 13.) Mönkönen kirjoittaa monialaisessa vuorovaikutuksessa olevan lopulta kyse oppimisesta: jokainen vuorovaikutuksen osapuoli tähtää yhdessä saman haasteen selvittämiseen siten, että jokaisen osapuolen osaamisen ja tietämyksen tulee olla tasa-arvoisessa asemassa ilman hallitsevia, ylivoimaisia rooleja (2007, 140).

Opiskeluhollossa keskeisimpiä tavoitteita on siirtää työn painopistettä yksilökeskeisestä työstä yhteisölliseen työhön. Kaikki suunnitelmat laaditaan monialaisesti ja opiskeluhollossa ryhmät ovat rakenteeltaan monialaisia. Johtamisessa on varmistettava yhteistyön ja suunnitelmien toteutumisen kaikilla toiminnan tasoilla. Tavoitteena on parantaa pitkäjänteistä kehittämistä ja suunnitelmallisuutta opiskeluhollossa palvelujen toteutumiseksi tasa-arvoisena kaikille opiskelijoille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, viitattu 18.3.2021.) Peruskoulussa yhteistyötä tekevät koulukuraattorit tiiviisti muiden opiskeluholtopalveluiden, koulun opetushenkilökunnan sekä koulun ulkopuolisten yhteistyökumppaneiden kuten lastensuojelun kanssa (Hietanen-Peltola ym. 2019, 8).

5 TUOTEKEHITYSPROSESSI

Suunnittelemamme ja toteuttamamme tuotekehitysprosessi perustuu Jämsän ja Mannisen (2000) tuotteistamisprosessin viiteen perusvaiheeseen. Tuotekehitysprosessin ensimmäinen vaihe on kehittämistarpeen tunnistaminen, jota seuraa ideointivaihe. Ideointivaiheessa ratkaisuja ideoidaan eri vaihtoehtojen löytämiseksi. Luonnosteluvaihe on prosessin kolmas vaihe, jossa tuotetta luonnostellaan eteenpäin. Neljäntenä on tuotteen kehittelyvaihe, jolloin tuote työstetään lähes valmiiksi. Viidentenä on viimeistelyä sisältävä viimeistelyvaihe. Prosessin aikana eri tekijät integroituvat, eli prosessin eri vaiheita voidaan toteuttaa yhtä aikaa ja vaiheesta toiseen siirtyminen ei tarkoita edellisen vaiheen päättymistä. Tuotemuoto, tuotemuodon suunnittelu- ja valmistusvaihe sekä valmistamisen menetelmät antavat tuotekehitysprosessille sen ominaispiirteet. Tuotekehitysprosessin tavoitteet määräytyvät aina tapauskohtaisesti. Hyvän tuotekehitysprojeffin toteuttamissuunnitelman kulmakivinä on, että jokaisessa prosessin vaiheessa on käytettävissä osaamista ja asiantuntemusta. Tuotekehitysprosessiin kuuluu myös useiden eri asiantuntijoiden ja eri sidosryhmien välinen yhteistyö. (Jämsä & Manninen 2000, 28–29, 35, 43, 87, 89.)

5.1 Toimijalähtöinen kehittäminen

Stenvallin ja Virtasen (2012) mukaan sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen voidaan toteuttaa parhaiten innovaatioiden ja kehittämisen avulla. Kehittäminen on tietoista pyrkimistä tehdä asioita entistä paremmin. Se edellyttää tietoista ja aktiivista työskentelyä, sekä korostaa toisen tekemisen mahdollistamista. Keskeistä on, että ulkopuolelta saatuja ideoita kyetään toteuttamaan käytännössä. Tästä näkökulmasta myös itse organisaation työntekijöissä ja palveluluiden käyttäjissä on huomattava voimavara kehittämisen näkökulmasta. (Stenvall & Virtanen 2012, 8, 75, 77–78.) Tällöin puhutaan toimijalähtöisestä kehittämisestä, joka pohjautuu toimijoiden näkemykseen kehittämistoiminnan tavoitteista ja suunnasta. Toimijalähtöisen kehittämisen malli avaa kehittämistoimintaa laajemmaksi, eikä pelkästään ammatillaisia ja virallista järjestelmää koskevaksi. Toimijoina nähdään kaikki, joita kehittäminen koskee tavalla tai toisella: kehittämistoimintaan voi osallistua sekä ammatilliset, palvelujen käyttäjät eli asiakkaat ja muut kokemusasiantuntijat, että viralliset ja epäviralliset organisaatiot. (Toikko 2009, 4–5, 7.) Euroopan unionin raportti (2011) esittää oletta-

muksen, että esimerkiksi lapset ja nuoret osallistuisivat enemmän päätöksentekoon, jos päätöksenteossa ammatillisen asiantuntemuksen lisäksi ammattilaisilla olisi taitoja kuunnella kaikkia sidosryhmiä, lapset ja nuoret mukaan lukien (Council of Europe 2011, 37, viitattu 20.3.2021).

Toteutimme tuotekehitysprosessin Jämsän ja Mannisen viisivaiheisen prosessin avulla samalla työskennellen toimijalähtöisesti opasta varten kootun monialaisen, asiantuntijoista koostuvan työryhmän kanssa. Toimijalähtöinen kehittäminen on prosessi. Käyttäjien ja toimijoiden osallistuminen on kehittämistoiminnan näkökulmasta keskeinen tekijä: kehittämishankkeen toimijoilta kerätään tietoja, joiden avulla prosessia voidaan ohjata vastaamaan paremmin tulevien käyttäjien tarpeisiin. Prosessi ei etene ulkopuolisen ajattelun ja toiminnan tuloksena, vaan se vaatii useita osallisia ja yhteistyökumppaneita. Käyttäjät ja toimijat ovatkin todellisuuden parhaita asiantuntijoita. Heitä tulee kuulla säännöllisesti ja juuri heidän avullaan tuotetta voidaan kehittää koko kehittämisprosessin ajan. (Rantanen & Toikko 2009, 95–97.)

Toikon (2009) mukaan toimijalähtöisyyden neuvottelevat prosessit vaativat niin tuotteen kehittämiseen osallistuvilta, kuin meiltä tuotteen toteuttajilta kykyä tarkastella omaa toimintaansa kriittisen reflektioivasti eri näkökulmista. Kehittäessä tuleekin pohtia, olisiko toiminnalle ja sen taustalla vaikuttavalle ideologialle olemassa muitakin vaihtoehtoja. Jos kykyä tai valmiuksia ei kriittiseen tarkasteluun ole, muuttuu kehittäjien välinen neuvottelu mahdottomaksi. Kehittämistoimintaan osallistujien edustaessa tapauksessamme erilaisia ammattiryhmiä, tulee neuvottelun nostaa katselun ja keskustelun alle eri toimijoiden käsityksiä, näkökulmia ja oletuksia, sekä tarkastella myös ristiriitaisia intressejä. Näin neuvottelu mahdollistaa kehittämistoiminnan tarkastelun erilaisten, ristiriitaisien intressien näkökulmista. Neuvotteleva prosessi pitää sisällään niin keskustelun kuin keskustelua seuraavan konkreettisen kehittämistyönkin palaten ajallaan taas keskustelun äärelle, näiden vaiheiden vuorotellen keskenään. Toimijalähtöinen kehittämisen prosessissa asiantuntijoina toimivien toimijoiden osallistuminen kehittämistoimintaan on keskeistä. Kehittäminen tulee avata avoimelle keskustelulle ja toimijoita tulee kuulla säännöllisesti pitkin tuotekehitysprosessia. (Rantanen & Toikko 2009, 95–97; Toikko 2009, 8–9.)

5.2 Kehittämistarpeen tunnistaminen ja ideavaihe

Keskustelu opasmuotoisen tuotteen kehittämisestä sai alkunsa kesällä 2019, kun meistä toinen suoritti hankkeessa *100 ovea avoinna* sosiaalialan opintoihin kuuluvaa ammattiharjoittelua. Hankkeen johdolla oli ollut jo aiemmin keskustelua jonkinlaisesta hankkeesta toimineiden henkilöiden, kuten opiskeluhuollon ja opetustoimen näkökulmaa kokoavasta raportista. Toiveena oli ollut raportoida saatuja tuloksia perinteisestä tekstiasiakirjamuotoisesta koonnista poikkeavalla tavalla. Tuotteen toivottiin levittävän hankkeessa tehtyjen kokeilujen myötä saatua tietoa siitä, kuinka lisä- ja perusopetuksen työskentelyä voidaan kehittää lasten ja nuorten opiskelun ja kouluhyvinvoinnin tukemiseksi. Lähtökohtaisena ajatuksena oli yksi jokin koko hanketta kuvastava ja kokoava tuote kouluorganisaatioiden henkilökunnan hyödyksi, juurruttamaan hankkeessa tulleita hyviä uusia käytänteitä ja toimintamalleja.

Neuvottelu tuotteen tilaamisesta opinnäytetyönä alkoi. Jämsän ja Mannisen mukaan tuotekehitysprosessi voidaan käynnistää, kun jokin tuotekehityksellä ratkaistavissa oleva ongelma ja kehittämistarve tunnistetaan. Sosiaalialalla toimintaa kehitetään jatkuvasti hyödyntämällä uusia teknologisia ratkaisuja ja toimintamalleja. Tällaisessa toiminnassa keskeistä onkin tunnistaa ongelman yleisyyden lisäksi asiakasryhmät, joita ongelma koskettaa. Kehittämistarpeen tunnistamisen jälkeen voi alkaa ideavaihe, jonka tavoitteena on löytää erilaisia vaihtoehtoja tai innovaatioita tuotekehitykseen. Prosessin ideoinnissa osallistujien erilaisuus on rikkaus, sillä tällöin on mahdollista saada erilaisia näkökulmia ja tuotteen kehityksestä tulee monipuolisempi. (Jämsä & Manninen 2000, 30–31, 35–38, 85.) Oppaan vaatiman työmäärän ja työn vaativuuden vuoksi oppaan tuottaminen oli järkevintä kahden opiskelijan voimin. Opinnäytetyöryhmämme muodostui elokuussa 2019. Tässä vaiheessa toinenkin meistä sopi suorittavansa ammattiharjoittelun hankkeeseen sen toimintaan tutustumiseksi.

Vaihtoehtoisina levitysmuotoina lopulliselle tuotokselle pohdittiin sähköistä pdf-asiakirjamuotoa, eräänlaista diaesitystyyppistä vaihtoehtoa tai erilaisia verkkojulkaisutapoja. Opas haluttiin tuottaa painotuotteen sijaan sähköiseen muotoon matalan kynnyksen saatavuuden ja laajan levittämismahdollisuuden takaamiseksi. Sosiaalialalla ollaan yhä enemmän siirtymässä sähköiseen tiedonsiirtoon, minkä myötä tiedon etsiminen ja tarjoaminen on yksinkertaisempaa. Helpon tavoitettavuuden lisäksi sähköinen tiedonvälitys on myös pidemmällä aikavälillä taloudellisempaa kuin perinteisten paperisen oppaan painattaminen. Oppaan verkkomuotoisella toteutuksella on myös

mahdollista visualisoida asiasisältöä monipuolisesti eri värien, kuvien sekä muotojen kautta. (Jämsä & Manninen 2000, 62–63.)

Elokuun lopussa 2019 **ensimmäisessä palaverissamme hankkeen projektipäällikön kanssa** ajatus tarkentui toimijalähtöisesti tuotettavaan oppaaseen verkkosivumuotoisena. Taustatutkimuksesta huolimatta emme projektipäällikön kanssa löytäneet vastaavaa tuotetta internetistä, ja näimme tässä mahdollisuuden levittää matalalla kynnyksellä hankkeessa tehtyä kehittämistyötä sekä saatuja tuloksia siten, että kuka tahansa saa oppaan helposti käyttöönsä näin halutessaan. Sovimme oppaan kattavan koko hankkeen kaikkine sen kehittämisosioineen, keskittyen tarkemmin kaikkiin hankkeessa tehtyihin kokeiluihin. Kolmesta kehittämisosiosta oli päätetty tuottaa omat, kolme erillistä syväluotaavaa opinnäytetyöprojektiansa. Oppaasta toivottiin informatiivista, innovatiivista, visuaalista ja mielenkiintoa herättävää. Opinnäytetyön raportoinnissa arvioitaviksi laatuvoitteiksi asetimme informatiivisuuden ja laadukkuuden.

Useat sosiaalialan tuotteet ovat tarkoitettu informaation välitykseksi organisaatioiden henkilökunnalle, yhteistyötahoille sekä asiakkaille. Opas tulisi kokoamaan hankkeessa tehtyjä kokeiluja, joiden tarkoituksena on ollut kouluhyvinvointia tukevan työn kehittäminen. Hankkeessa toimineille tuttu kehittäminen tuli raportoida oppaan muotoon, huomioiden sekä käyttäjien tiedontarve, että oppaan ymmärrettävyys ulkopuoliselle. Tiedon välittämiseksi tulisi ottaa huomioon oppaan asiasisällön määrä ja laatu sekä se, kuinka laaja ja epäyhtenäinen oppaan kohderyhmä on. Oppaan asiasisällön tuli vastata kohderyhmän tarpeisiin. (Jämsä & Manninen 2000, 54.)

Oppaan verkkosivulla käytettävän fontin tuli olla Oulun kaupungin standardifontti Segoe UI. Sovimme kuvittavamme oppaan itse työn tilaamisen sijaan – saimme kuvittamiseen ja väripaletin valintaan vapaat kädet. Hankkeen ollessa meille ennestään tuttu ammattiharjoittelujen kautta, oli meillä jo kattava käsitys siitä, millaista tuotetta toimeksiantaja toivoo. Oppaan kirjallisen sisällön tuottamiseksi päätimme suunnitella ja toteuttaa toiminnallisia työpajoja. Tarkoituksena oli järjestää yksi suuri työpaja hankkeen kaikkia kehittämisosioita varten, sekä erilliset pienemmät työpajat hankkeen johtoa varten. Työpajoista saatavan aineiston lisäksi saimme toimeksiantajalta hankkeessa jo aiemmin kerättyä tietoa kirjallisen sisällön täydentämiseksi. Saamamme ennakkomateriaali oli hankkeen tekemää raportointia erilaisista kokeiluista ja tapahtumista, sekä hankkeessa toimineiden työntekijöiden kirjoituksia tehdyistä kokeiluista, jota voisimme oppaassa mahdollisesti hyödyntää.

Sovimme palautuspäivämäärän valmiille tuotteelle toukokuun 2020 viimeiseen päivään. Palautuspäivämäärä oli ehdoton, sillä hankkeen oli määrä päättyä samoihin aikoihin. Suunnittelimme myös alustavan aikataulun työskentelylle. Jäimme ideoimaan tuotetta erilaisine teemoineen sekä suunnittelimme tulevia toiminnallisia työpajoja. Ideoidemme raakaversioiden oli tarkoitus jalostua tulevaisuudessa ensimmäisissä tapaamisissa niin Oulun kaupungin verkkotiedottajan, kuin oppaan toimijalähtöistä tuottamista varten myöhemmin koottavan työryhmän kanssa.

Lokakuussa 2019 pitämässämme **toisessa palaverissa projektipäällikön** kanssa teimme tilannekatsauksen siitä, kuinka pian virallinen opinnäytetyöprosessi olisi mahdollista aloittaa. Koska tarkoituksenamme oli tuottaa opas toimijalähtöisesti työskennellen, alustava keskustelu oppaan työryhmään kuuluvista henkilöistä alkoi. Myöhemmin päädyttiin ratkaisuun, että projektipäällikkö koostaa työryhmän sen perusteella, ketkä ovat hankkeen johtoa, ja ketkä sillä hetkellä pystyisivät osallistumaan aktiivisesti oppaan kehittämiseen. Työryhmään valittiin hankkeen projektipäällikkö, opiskeluhuollon suunnittelija, oppilashuollon palvelupäällikkö sekä perusopetus- ja nuorisajohtaja.

Tehtävänäimme oli ollut selvittää, kuinka verkkosivut hankitaan ja laskea kulut budjetointia varten. Selvitimme mahdollisuutta kilpailuttaa ja palkata IT-ammattilainen luomaan verkkosivuja kanssamme. Projektipäällikkö kartoitti mahdollisuutta rakentaa uusi verkkosivu Oulun kaupungin verkkosivujen yhteyteen, sillä myös hankkeen verkkosivut toimivat kaupungin sivujen alaisuudessa. Kaupungin verkkosivujen käyttäminen osoittautui yksinkertaisimmaksi, edullisimmaksi ja pitkäikäisimmäksi vaihtoehdoksi, joten tuote päätettiin yksimielisesti julkaista Oulun kaupungin verkkosivujen alla verkkosivumuotoisena oppaana. Hankkeen ollessa jo loppupuolella, tuotteen mahdollisimman pitkän käyttöiän takaamiseksi ulkopuolisen verkkosivualustan käyttäminen olisi näyttäytynyt epävarmana, sillä verkkosivu tarvitsee säännöllistä ylläpitoa pysyäkseen toimintakykyisenä.

Marraskuussa 2019 **tapasimme Oulun kaupungin verkkotiedottajan** yhdessä hankkeen projektipäällikön kanssa. Verkkotiedottajan vastuualueena on mm. kaupungin verkkosivujen saavutettavuus, ylläpito, rakentaminen ja ongelmatilanteissa avustaminen. Verkkotiedottajan kanssa keskustelimme kaupungin verkkosivuston mahdollisuuksista ja rajoista teorianasolla. Saimme paljon tietoa oppaan toteuttamisesta siten, että sivusto pysyy toimintakykyisenä. Tämä tuli ottaa huomioon erityisesti oppaan kuvittamisessa, sillä sivuston kuormittaminen liiallisella kuvamäärällä hidastaisi työstämämme sivun lisäksi koko Oulun kaupungin verkkosivujen toimintaa kokonaisuudessaan. Verkkosivuston tulisi myös toimia moitteettomasti mobiililaitteiden mobiiliversiona, sillä suuri käyttäjämäärä vieraillee kaupungin sivuilla tietokoneen sijaan älypuhelimella. Älypuhelimella sivustosta

aukeaa sen mobiiliversio, jota käytettäessä sivuston asettelu on tietokoneen verkkoselaimen vaa-
kasuuntaisen sijaan pystysuuntainen. Kaikki sivujen elementit, kuten tekstit ja kuvat, ovat mobiili-
laitteella pienikokoisempia ja myös niiden järjestys sekä asettelu muuttuvat.

Tapaamisen myötä asetimme saavutettavuuden yhdeksi laatutavoitteeksemme informatiivisuuden
ja laadukkuuden lisäksi. Saavutettavuus on Oulun kaupungin verkkosivujen keskeinen kriteeri,
jonka toteutumista valvotaan. Verkkotiedottajalta saimme ohjeet luodaksemme sisältöä kaupungin
verkkosivuille siten, että oppaan saavutettavuus toteutuu. Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että
verkkosivut sekä mobiilisovellukset sisältöineen ovat toteutettu niin, että kuka tahansa voi niitä ha-
lutessaan käyttää sisältöä ymmärtäen. Euroopan Unioni säättää julkisen hallinnon digitaalisten pal-
velujen saavutettavuudesta saavutettavuusdirektiivillä seuraavasti:

Saavutettavuusdirektiivin tavoitteina on edistää kaikkien mahdollisuutta toimia täysivertai-
sesti digitaalisessa yhteiskunnassa, luoda Euroopan laajuiset yhdenmukaiset minimitaso-
vaatimukset julkisen sektorin verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudelle,
parantaa digitaalisten palvelujen laatua sekä parantaa Euroopan unionin saavutettavuus-
toteuttamisen sisämarkkinoita (Valtiovarainministeriö, viitattu 8.1.2020).

Saavutettavuus ei kuitenkaan tarkoita ilmeettöä visuaalista ulkoasua, vaan oikeiden ratkaisujen
löytämistä (Näkövammaisten liitto ry, viitattu 8.1.2020). Jatkossa konsultoimme verkkotiedottajaa
aina tarvittaessa sopien kevään 2020 ajalle palavereita tukemaan verkkosivun rakentumista.

Suunnitelmamme hankkeen kolmea kehittämissosiota koskevasta työpajasta valmistui marras-
kuussa. Työpajan toteutumisaikakohdaksi valittiin tammikuu 2020 ja suunnitelman raportointi tuli
saada valmiiksi ennen tätä. Koimme haastavaksi muuntaa toimeksiantajan kanssa keskustele-
mamme ja sopimamme asiat opinnäytetyöhön sopiviin raameihin. Tammikuussa opinnäytetyös-
tämme rajautui pois suunnittelemamme hankkeen johdolle pidettävät erilliset työpajat työmää-
rämme rajaamiseksi. Raportoinnin kannalta opinnäytetyön tavoitteiden erottaminen toimeksianta-
jan tuotteelle asettamista tavoitteista vaati selkeyttämistä. Suunnitelman raportoinnin ollessa enää
vain vähäisiä muutoksia vailla, saimme järjestää tammikuun lopussa työpajan noin viikko ennen
kuin suunnitelma virallisesti hyväksyttiin, sillä työpajan siirtäminen olisi ollut hankkeen puolesta
hankalaa järjestää. Opinnäytetyömme kannalta siirtäminen olisi myöhästyttänyt tiedon keräämistä
oppaan kirjallista sisältöä varten, mikä taas olisi häirinyt tuotekehitysprosessin etenemistä turval-
lisessa aikataulussa huomioiden tuotteen palautuspäivämäärän joustamattomuuden.

5.3 Luonnosteluvaihe

Tuotteen luonnosteluvaihe sisältää tiedonhankinnan vaiheen tulevasta tuotteesta ja sen valmistusmenetelmistä, aiheesta, tuotteen laatutekijöistä, asiakkaista sekä toimintaympäristöstä. Tähän vaiheeseen kuuluu myös tuotteen asiasisällön selvittäminen ja sisällön rajaaminen. Luonnosteluvaihe voi käynnistyä, kun tehdään päätös, millainen tuote on tarkoitus suunnitella ja valmistaa. (Jämsä & Manninen 2000, 43, 45.) Oppaan luonnosteluprosessin käynnistämiseksi aloitimme kokoamaan informaatiota siihen perehtyen. Ammattiharjoittelussa kertyneen etukäteistiedon jäsentelyn lisäksi osallistuimme useisiin hankkeen sisäisiin seminaareihin, joissa oli mukana hankkeen johtoa, kolmen eri kehittämisosion toimijoita sekä vierailevia luennoitsijoita ja asiantuntijoita. Kokeilukulttuuri ja sen ideologia etenkin osana hankkeen *100 ovea avoinna* toimintaa alkoi näyttää yhä selkeämältä. Jo tuotteen suunnittelun alkuvaiheessa oli selvää, että tuote toteutettaisiin toimijalähtöisesti, eli ottamalla kehittämiseen mukaan hankkeessa mukana olleita toimijoita. Eri asiantuntijoiden välinen yhteistyö on tuotteen suunnittelulle ominaista. Tässä vaiheessa tietoa kerätään ja analysoidaan, sekä päätetään eri vaihtoehtoja ja periaatteita tuotteen tekemiseksi. Näin täsmentyy mitä tarkalleen ottaen ollaan tekemässä. (Jämsä & Manninen 2000, 85, 88.)

Tammikuun 2020 loppupuolella **toteuttamamme toiminnallinen työpaja** toimi siirtymänä ideavaiheesta luonnosteluvaiheeseen, sillä työpajan avulla aloitimme tiedon keruun oppaan sisällöksi. Toteutimme suunnittelemamme työpajan hankkeen kolmelle kehittämisosiolle ja näissä työskenteleville henkilöille: Pulpetti ei pakota, Mun duuni ja Uudet tavat tavata. Työpajaan osallistui monialainen ryhmä hankkeessa toimineita henkilöitä peruskoulujen työkentiltä: mukana oli opettajia ja erityisopettajia, koulupsykologeja ja -kuraattoreita, rehtoreita sekä hankkeen johtohenkilöstöä. Osallistujat olivat olleet hankkeessa mukana kokeilujen käynnistämisestä saakka, mistä syystä heillä oli parasta tietoa oman työnsä kehittämisestä hankkeen puitteissa. Osallistujia oli yhteensä 46 henkilöä. Vaikka olimmekin työskentelyn alussa syksyllä 2020 saaneet projektipäälliköltä materiaalia hankkeessa jo aiemmin tehdyistä kokeiluista, tarvitsimme lisää erityisesti oman työn kehittämisen näkökulmaa tukevaa sisältöä oppaaseen, jotta opas täyttää tarkoituksensa ja siitä voisi muodostua mahdollisimman informatiivinen.

Suunnittelimme aivoriihiyypin työpajan, jossa materiaalia tuotettiin niin ryhmässä kuin yksilötyöskentelynä. Työskentelytapana oli huumoria ja luovuutta hyödyntäen kerätä mahdollisimman

monia uusia ja laadullisia ideoita tulevan tuotteen kehittämiseen. Aivoriivessä kertyneet ideat kirjaetaan ylös, minkä jälkeen näitä ideoita voidaan arviointivaiheessa karsia ja yhdistellä. (Jämsä & Manninen 2000, 35–36.) Tarkensimme osallistujille, millaista tietoa työpajassa on tarkoituksena kerätä. Kerroimme, että hankkeessa pidetyn linjan mukaisesti työpajassa kerätyille kirjoitelmille pidetään täysi muokkaus- ja yhdistelyoikeus siten, että kieltä tullaan muokkaamaan yhteneväiseksi ja luettavammaksi, sekä samankaltaisia kirjoitelmia voidaan liittää yhdeksi kokonaisuudeksi. Keräsimme kaiken työpajan tiedon nimettömänä. Pyysimme osallistujia kirjoittamaan vastaukset käsin paperille, sillä ammattiharjoitteluissa saamamme kokemuksen mukaan mobiililaitteiden ja tietokoneiden esilläpito voi harhauttaa osallistujia itse aiheesta. Olimme nimenneet työpajan tehtyjen kokeilujen muistelemiseen viittaavalla nimellä ”Jälkiviisastellaan”.

Työskentely alkoi ryhmätyömuotoisella aivoriivellä, minkä jälkeen pyysimme osallistujia kirjoittamaan ylös kokemuksiaan toteutetuista kokeiluista yksilötyöskentelynä. Ohjeistimme, että onnistuneiden kokemusten lisäksi oppaaseen tarvittaisiin myös tietoa epäonnistuneista kokeiluista, sillä kokeilukulttuurin ideologian mukaisesti kokeiluissa kohdatut epäonnistumiset on tullut ottaa vastaan opettavaisina kokemuksina lannistavan sijaan (Kokeileva Suomi, viitattu 3.1.2020). Ohjeistimme osallistujia kirjaamaan muistuneet kokemukset ylös kaksiosaisiksi kirjoitelmiksi. Kirjoitelman ensimmäinen osa kuvaili lyhyessä tarinallisessa muodossa kokeiluun liittyvää tilannetta joko onnistumisen tai epäonnistumisen näkökulmasta (muisto). Kirjoitelman toisen osan taas tuli kiteyttää tilanteesta opittua asiaa ajatuksella ”kuinka neuvoisin muita” (oppi). Oppi siis summaa muistoa esimerkiksi siten, miten olisi voitu toimia toisin parhaan mahdollisen lopputuloksen saavuttamiseksi. Muiston ja opin yhdistelmistä tulimme kokoamaan opasta varten hankkeen toimijoiden kokemuksia oman työn kehittämisestä tarinallisuuden ja kokeilukulttuurin metodein. Osallistajat tarkastelivat kokemuksiaan sekä oman ammattitaitonsa, että opiskelijoilta ja työyksikkönsä muulta henkilökunnalta saadun palautteen perusteella – osallistujille annettiin näin ääni ja heitä kuultiin asiantuntijoina. Työpajan lopuksi keräsimme osallistujilta nimetöntä palautetta. Työpaja tuotti yhteensä 54 kirjoitelmia.

Oppaan työryhmä kokoontui ensimmäistä kertaa tammikuun 2020 lopussa. Työskentelymme luonnosvaiheen käynnistyttyä jo työpajaa pidettäessä, palasimme luonnosteluvaiheesta vielä takaisin ideavaiheeseen. Työryhmään kuului hankkeen projektipäällikkö, opiskeluhuollon suunnittelija, oppilashuollon palvelupäällikkö sekä perusopetus- ja nuorisajohtaja. Projektipäällikköä lukuun ottamatta työryhmä pääsi tapaamisessa kertomaan meille ideoitaan ja ehdotuksiaan ensimmäistä kertaa. Valmistelimme jokaista työryhmän palaveria varten visuaalista ja kirjallista sisältöä, sekä

suljettuja ja avoimia kysymyksiä keskustelua ohjaamaan ja mahdollistamaan kaikkien työryhmän jäsenten mielipiteiden sekä ideoiden esiintuomisen. Suljetuilla kysymyksillä saimme työryhmältä vastauksia nopeita päätöksiä vaativiin seikkoihin, kun avoimet kysymykset antoivat paljon tilaa yhteiselle luovalle ideoinnille. Luonnosteluvaiheessa selvitettäviä asioita ovat eri sidosryhmien ehdotuksien ja näkemysten kuuleminen. He voivat olla eri päätöksentekijöitä, ammattiryhmien ja asiakkaiden edustajia, joiden esittämät näkökohdat voivat olla hyödyllisiä. (Jämsä & Manninen 2000, 45.) Valmistelimme työryhmää varten Microsoft PowerPoint -diaesityksen ehdotuksistamme niin oppaan visuaalista kuin kirjallistakin sisältöä varten. Diaesitys kuvineen mahdollisti ideoiden välittämisen työryhmälle siten, että aiemmin ilmoilla olleet ideat ja ajatukset saivat nyt konkreettisia tarkasteltavia muotoja.

Muutamien toisistaan poikkeavalla tavalla tyyliteltyjen esimerkkitekstien avulla työryhmä toivoi oppaan kirjoitusasun olevan selkeää ja asiakielistä, ilman liikaa huumoria. Kielen toivottiin olevan luovaa ja kutsuvaa, kuitenkin välttämättä murren sanastoa, sillä työryhmä koki vahvan murteen käytön tekevän tekstistä raskaslukuista. ”Hankekieltä” tulisi välttää, jotta teksti olisi ymmärrettävissä jokaiselle lukijalle, eikä vain kyseisen hankkeen sisäpiirille. Tekstien toivottiin olevan lyhyitä ja ytimekkäitä. Toiveena myös oli, että esimerkiksi kokeilukulttuurista kiinnostuneet voisivat itse lukea asiasta lisätietoa helposti oppaan kautta, mikä osaltaan tukisi oppaalta toivottua informatiivisuutta. Oppaan kuvituksen toivottiin olevan digitaalisesti tehtyjä piirroksia valokuvien sijaan, sillä piirrosten koettiin olevan ajattomampia. Ajattomuuden tavoittelemiseksi piirroksissa tuli välttää aikakautteen leimaavia yksityiskohtia esimerkiksi ihmishahmojen vaatetuksen osalta. Myös väreiltä toivottiin ajattomuutta trendikkäiden väriyhdistelmien sijaan. Värimaailman tulisimme valitsemaan itse, ottaen kuitenkin huomioon verkkosivuston saavutettavuuteen liittyvät tekijät. Väripaletin osalta saavutettavuus toteutuisi esimerkiksi siten, että vaalealle alustalle sijoitetaan tumma teksti, ja päinvas- taisesti tummalle vaalea, jolloin tekstien lukeminen helpottuu. Värien käyttö tulee saavutettavuuden vuoksi olla hillittyä ja harkittua.

Esittelimme työryhmälle muutamia eri teemoja, jotka olimme kehitelleet oppaan pohjaksi tehden siitä mielenkiintoisemman ja persoonallisemman. Yksi esittelemistämme konsepteista oli verkkosivun rakentaminen niin, että opas esittäisi ”Kokeiluja Oulun kivikaduilla” sekä kivikaduilla kulkemista aikajanallisesti hankkeen vuosina 2018–2020 tekemän ”matkan” mukaisesti. Kivikatu-teema kiinnosti työryhmää eniten Oululaisuuden sekä kerronnallisuuden ja sen tuomien mahdollisuuksien takia. Kehittämistämme teemoista käytännöllisin oli Matkalaukku-teema, jossa hankkeen vuosia

2018–2020 verrataan matkantekoon, jolloin hankkeen tuotokset olisivat ”matkamuiistoja”. Kuivimme teeman luonnosta varten matkalaukun, jota klikkaamalla lukija siirtyisi verkkosivun etusivulta erilliselle alisivulle lukemaan koottuja matkamuiistoja. Lopullista teemaa ei vielä tässä vaiheessa valittu, vaan työryhmä sai jäädä pohtimaan esittelemiämme vaihtoehtoja sekä miettimään mahdollisia kehitysehdotuksia.

Tapasimme Oulun kaupungin verkkotiedottajan toista kertaa helmikuussa 2020. Tällöin kävimme tarkemmin läpi Oulun kaupungin verkkosivujen rakentamista. Tarkastelimme verkkoalustan editoria sekä sen käyttöä ja ominaisuuksia. Kertasimme erilaisia saavutettavuuden toteutumisen kriteerejä, joita Oulun kaupungin verkkosivuilla on. Saimme käyttäjätunnukset Oulun kaupungin verkkosivuille, jotta pystyimme suunnittelemaan ja rakentamaan oppaan verkkosivua itsenäisesti kotoa käsin. Editorin käyttäminen vaati aluksi opiskelua lukuisien erilaisten ominaisuuksien sekä vieraiden käsitteiden vuoksi. Meiltä kuitenkin löytyi aiempaa kokemusta verkkosivujen tekemisestä ja asiat muistuvat pian mieleen. Verkkosivun työstämisen aloittamisen myötä ideoita oli mahdollista toteuttaa verkkosivuille käytännön tasolla. Tässä vaiheessa jouduimme luopumaan Kivikatu-teenmasta, sillä sen toteuttaminen osoittautui visuaalisten elementtien takia mahdottomaksi. Kaupungin verkkosivun muokkausmahdollisuudet osoittautuivat ennakoitua rajallisemmiksi esimerkiksi siten, että erilaisia elementtejä ei voinut vapaasti liikutella pikseli kerrallaan. Alustalla oli tietyt määritetyt kohdat, joihin sisältöä oli mahdollista lisätä. Sivun pohjaksi oli kuitenkin noin kymmenen erilaista asetelmaa, joista oli mahdollista valita tarpeitaan parhaiten vastaava.

5.4 Tuotteen kehittelyvaihe

Tuotteen kehittelyvaihe etenee luonnosteluvaiheessa valittujen laatutekijöiden, valmistusmenetelmien ja muiden ratkaisujen mukaan. Tämä vaihe sisältää myös arviointitiedon hankintaa, jota hyödyntämällä voidaan etsiä ratkaisuvaihtoehtoja kehittämistä vaativille asioille. Tuotteen valmistamiselle on ominaista asiantuntijoiden keskinäinen yhteistyö, ja tähän osallistuvien henkilöiden lukumäärä on suurimmillaan tuotteen toteutusvaiheessa. Tuotteen kehittelyvaiheessa saadaan aikaan tuotteen mallikappale. (Jämsä & Manninen 2000, 54, 85, 88.) Opinnäytetyössämme tuotteen varsinainen kehittelyvaihe käynnistyi maaliskuussa 2020, kun analysoimme kokoamamme aineiston teemoittelemalla. Aineistomme koostui työpajamme avulla keräämistämme kirjoitelmista (54 kappaletta) sekä saamastamme hankkeesta jo aiemmin kerätystä tiedosta eli erilaisista kokeiluista

kertovista raporteista ja hankkeessa toimineiden työntekijöiden kirjoituksista. Näistä tiedoista työstimme parhaamme mukaan tarpeitamme vastaavaa aineistoa opasta varten. Työvaihe oli haastava, sillä vain työpajassa kerätty tieto vastasi tarpeita, senkin silti vaatiessa työstämistä. Saimme eroteltua etukäteen saadusta aineistosta yhteensä 37 raakaversiota kirjoitelmista. Muokkasimme ja yhdistelimme työpajasta saatuja, sekä etukäteisaineistosta kirjoitelmia niin, ettei niissä olisi tois-toa ja kieli olisi yhtenäistä. Kirjoitelmat olivat esimerkin mukaisesti kaksiosaisia siten, että kirjoitelman ensimmäinen osa oli jokin kokeiluun liittyvä tarina eli *muisto*, ja toinen osa oli kokeilusta opittu asia ja levitettävä neuvo eli *oppi*.

”Järjestimme nuorille tapahtuman, jossa he pääsivät viettämään aikaa ja tapaamaan useita koulun työntekijöitä kahvi- tai teekupin äärellä. Jaoimme samalla oppilaille tikkareita ja voimalauseita. Toiminnasta heräsi innostuneisuutta, oli kiva tavata nuoria yhdessä ja saimme heiltä paljon positiivista palautetta. Välituntitoimintaan osallistui useita kymmeniä oppilaita, joten se oli yllättäen menestys.”

Aina kokeiluissa ei tarvita erityisiä välineitä – monesti pienet ja yksinkertaisetkin asiat voivat toimia loistavina "houkuttimina" ja keskustelun avaajina. (Kokeiluopas 2020, viitattu 17.4.2021).

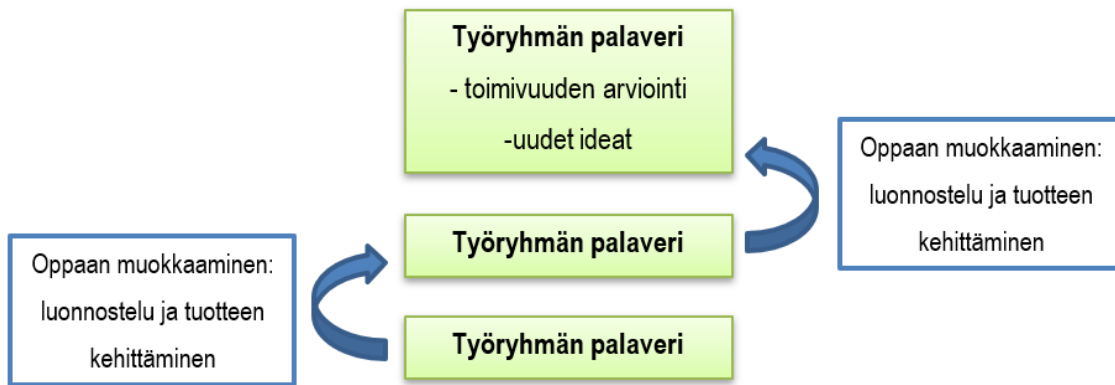
Tällaisten kirjoitelmien avulla opas on yhtäaikaaisesti sekä tarinallinen että opettavainen, eli informatiivinen. Jokainen kirjoitelma on kaksiosainen sillä tavoin, että muisto ja oppi on erotettu toisistaan kappaleenvaihdolla. Muisto on luettavissa ensin ja oppi sijaitsee sen alla. Päätimme korostaa oppia fontin lihavoinnilla.

Tuotetta kehittäessämme luovaa toimintaa oli ohjaamassa vahvasti työryhmän ajatukset, toiveet ja ideat, joita käsitelimme ja työstimme tuotteen etenemistä tukevissa palaverissa. Ideoiden kehittämiseksi suosimme palaverissa avoimia kysymyksiä, jolloin vastaajat joutuivat pohtimaan vastauksiaan antaen näin rikkaampaa informaatiota, eivätkä vain vahvistaen jo annettuja näkemyksiä (Suomala & Taatila 2012, 71). Pyrimme toimeksiantajan toiveesta mahdollisimman innovatiivisiin ratkaisuihin – eli löytämään uusia käytäntöjä ja ideoita. Innovaatioilla voidaan tarkoittaa niin uusien ajatusten ja ideoiden etsintää ja kokeilemistä, sekä myös vakiintuneiden käsitysten ja ajatusten kyseenalaistamista. (Stenvall & Virtanen 2012, 92.) Tuotteen perinteisestä poikkeavan verkkosivumuotoisen toteutuksen myötä tuotekehitysprosessimme oli perinteisiä käytäntöjä uudistava innovaatioprosessi, jossa irtauduttiin perinteisistä toimintamalleista, mikä edellytti luovuuden käyttöä ja vapautta ennakkokäsityksistä ja -ehdoista. Tällaisessa visioinnissa on ollut tärkeää tunnistaa mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja ongelmien ratkaisemiseksi. (Jämsä & Manninen 2000, 30, 39.)

Maailmanlaajuisen pandemiatilanteen vuoksi maaliskuusta alkaen kaikki työryhmän palaverit järjestettiin etäpalaverina. Maaliskuun alussa kokoonnuimme **toiseen työryhmän palaveriimme**. Esittelimme Microsoft Teams -viestintäalustan välityksellä luonnosversion verkkosivusta oman tietokoneemme näyttöä reaaliajassa jakamalla. Välitimme työryhmälle verkkotiedottajalta saamamme tietoa verkkoalustan sekä saavutettavuuden luomista haasteista. Kivikatu-teeman toteuttamisen ollessa mahdotonta ainakin sellaisenaan kuin olimme sitä alussa ideoineet, valitsimme yhdessä työryhmän kanssa oppaalle toteutettavaksi Matkalaukku-teeman. Oululaisuutta päätettiin korostaa muilla tavoin, kuten toteuttamalla oppaaseen digitaalinen piirros Oulun Toripoliisi-patsaasta erään kirjoitelman yhteyteen.

Etusivun kutsuvuutta ja informatiivisuutta arvioitiin sillä ajatuksella, että etusivu toimii johdantona oppaalle. Etusivu ja oppaan esittelyteksti alkoivat muotoutua lopulliseen muotoonsa. Etusivulla päätettiin myös painottaa sitä, että vaikka oppaan kirjallinen sisältö kertoo perusopetuksessa tehdyistä kokeiluista, voi työn kehittämisen näkökulmaa kokeilukulttuurin ideologialla hyödyntää muidenkin ammattialojen toteuttamissa kokeiluissa. Päätimme, että valmiiseen oppaaseen tullaan lisäämään linkkejä ohjaamaan lisäinformaation äärelle erilaisten käsitteiden kuten kokeilukulttuurin avaamiseksi. Oppaaseen tuli myös luoda uusi alasivu, jonne kirjoittaisimme esittelyn *100 ovea avoinna* hankkeesta. Oppaan etusivulle tulisi kaikkien yhteistyökumppanien eli Oulun kaupungin, Opetushallituksen ja Oulun ammattikorkeakoulun logot.

Toimijalähtöinen kehittäminen on prosessimaista neuvottelua, jonka kulmakivinä ovat yhteinen ja avoin keskustelu. Toimijat tulee nähdä tasa-arvoisina, antaen heille oikeuden osallistua itseään koskeviin keskusteluihin. Neuvotteluissa sopeutetaan näkemyksiä ja muodostetaan yhteistä ymmärrystä. Pyrkimyksenä on avata aitoa dialogia toimijoiden välille. Monimutkaisten asioiden kehittäminen vaatii prosessimaista etenemistä – käytännön kokeiluja ja malleja seuraa toimintaa punta-roivaa neuvottelua työryhmän palaverissa, jonka jälkeen prosessi etenee takaisin toiminnan, eli oppaan muokkaamisen kautta neuvotteluun ja toimivuuden arviointiin. Tuotekehityksessämme (Kuvio 1) työryhmän palaverissa esille nousseita ideoita ja malleja kokeiltiin käytännössä oppaaseen: opasta muokattiin, luonnosteltiin ja kehitettiin, jonka jälkeen ideoiden toimivuutta arvioitiin seuraavassa työryhmän palaverissa. Esille nousseiden uusien ideoiden ja mallien mukaisesti lähdimme taas työstämään opasta työryhmän toiveiden ja ehdotusten mukaisesti. Sama prosessi jatkui läpi tuotekehitysprosessimme toimijalähtöisyyden takaamiseksi. Tällaisen yhteisen kehittämisen kautta voidaan tuottaa nimenomaan itse toimintaympäristöön sopivia hyviä käytäntöjä. (Toikko 2009, 8–9, 13, 15.)

KUVIO 1. Toimijalähtöinen kehittäminen tuotekehityksessämme. Kuvio mukailee Toikon (2009) toimijalähtöisen kehittämisen neuvottelun avulla etenevää kehittämisprosessi.

Olimme aloittaneet hankkeessa aiemmin kerätyn sekä työpajasta saadun tiedon analysoinnin. Tarkoituksena oli analysoida kaikki materiaali teemoittelulla. Analyysi oli yhä alkutekijöissään, mutta esittelimme työryhmälle muutaman alustavan esimerkin, millaista tietoa olimme saaneet ja kuinka sitä oli tarkoituksena työstää valmiiksi kirjoitelmiksi. Totesimme vielä työryhmän kanssa, että murteellinen puhekieli tulee siistiä kirjoitelmista kokonaan pois. Kirjoitelmat tulisi myös muokata siten, että asiasta tietämätön ulkopuolinenkin ymmärtää mistä tekstissä on kyse. Teksteissä oli paljon viittauksia esimerkiksi opiskeluhuollon käyttämiin menetelmiin, joiden mainitseminen ei kerro ammattikunnan ulkopuoliselle lukijalle paljoakaan. Valmiiseen oppaaseen tulisi siis kirjoitelmia niin hankkeen kolmesta kehittämisosiesta kuin hankkeen johdoltakin. Projektin hallintaan liittyviä hankkeen johdon tuottamia kirjoitelmia haluttiin erottaa muista kirjoitelmista, jotta käyttäjä voi löytää paremmin haluamansa informaation. Johdon kirjoitelmia päätettiin korostaa joko poikkeavalla värillä tai tekstin muotoilulla. Koska opinnäytetyöstämme rajautui pois hankkeen johdolle pidettävät työpajat, sovittiin heidän tuottavan kirjoitelmia itsenäisesti sekä täydentävän hankkeen alussa tuotettuja tekstejä oppaan muihin kirjoitelmiin sopiviksi.

Sovimme hyvissä ajoin tarkat päivämäärät lopuille työryhmän palaverille kuluvaan maaliskuun loppuun, huhtikuulle ja toukokuulle. Lopputuote eli valmis opas palautettaisiin toukokuun viimeisenä päivänä, jolloin työskentely tulisi osaltamme päättymään. Kuitenkin maaliskuun puolivälissä saimme toimeksiantajalta tiedon hankkeelle haetusta jatkoajasta vallitsevan pandemiatilanteen vuoksi. Pandemiasta johtuneet toimet, kuten koulujen etäopetukseen siirtyminen olivat estäneet hankkeen toimintaa ja kokeilujen toteuttamista. Hankkeen toiminta jatkuisi syksyille 2020 saakka,

jotta tehdyt suunnitelmat ja kokeilut saadaan toteutettua ja raportoitua. Meille annettiin tässä vaiheessa kaksi vaihtoehtoa: joko palautamme 31.5.2020 oppaan luonnosversion niine sisältöineen, mitä oppaan on sovittu sisältävän ja toimeksiantaja täydentää oppaaseen hankkeen viimeiset kuu-kaudet itse, tai jatkamme itse oppaan työstämistä syyskuulle saakka tehden sen täysin valmiiksi. Valitsimme pitäytyä alkuperäisessä toukokuun lopun palautuspäivämäärässä, sillä meillä oli aika-taulullisesti muita suunnitelmia alkamassa kesäkuun alussa jatkuen syksyille saakka. Näin toimeksiantajan oli mahdollista täydentää oppaaseen kirjallista sisältöä myös hankkeen loppuvaiheen kokeiluista.

Oppaan kirjallinen sisältö edistyi, kun saimme aineiston analyysin valmiiksi maaliskuun 2020 aikana. Teemoittelimme kaiken toimeksiantajalta saadun ja työpajassamme keräämämme tiedon. Teemoittelulla tarkoitetaan laadullisen aineiston ryhmittelyä ja pilkkomista erilaisten aihepiirien eli teemojen mukaan. Teemoittelemalla kaikki oppaan kirjallista sisältöä varten kerätty tieto voidaan aluksi ryhmitellä, minkä jälkeen voidaan etsiä eri teemoja tai tiettyjä teemoja kuvaavia näkemyksiä sekä yhteisiä ominaisuuksia, muodostaen näin yhteisistä näkemyksistä yleistyksiä. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 91–93.) Teemoittelimme aineiston yhteispäätöksellä työryhmän kanssa kolmeen pääkategoriaan: kirjoitelmat jaettiin aikajanallisesti hankkeen alkuvaiheeseen, keskivaiheeseen ja loppuvaiheeseen sijoittuviksi. Kolme pääteemaa tekivät teksteistä selkeämmät, helposti löydettävät ja helpommat lukea nettisivuilla. Mukana oli paljon sellaista aineistoa, jota ei huomattavallakaan muokkaus-oikeuden hyödyntämisellä olisi saanut sopimaan oppaaseen, sillä kaikki kirjoitelmat eivät liittyneet hankkeen aikana toteutettuihin kokeiluihin. Aineistoa teemoitellessa yhdistelimme toisiaan täydentäviä samankaltaisia tarinoita ehjiksi kokonaisuuksiksi siten, ettei lopputuloksena ole liikaa samankaltaisia tarinoita. Tavoitteena oli saada riittävä määrä mahdollisimman monipuolista valmista aineistoa. Kirjoitelmista saatiin mahdollisimman yhteneviä karsimalla murre sanoja, liikaa puhekielisyyttä sekä yhteneväistämällä käytettyä sanastoa, kuten ammattitermejä. Selitimme myös auki sellaisia termejä, joiden käyttö oli kirjoitelman osalta oleellista, mutta ne olivat lähinnä tietyn ammattikunnan tiedossa. Näin teksti on käyttäjäystävällistä yleisellä tasolla. Tarvittaessa kirjoitelmiin on myös pyydetty täydennystä toimeksiantajalta.

Pidimme **kolmannen työryhmän palaverimme** maaliskuun lopussa 2020. Palaverissa tarkaste-
limme työryhmän kanssa oppaan verkkosivujen sen hetkistä asettelua, ulkoasua ja toimintaa. Op-
paan kirjoitelmista koostuva kirjallinen sisältö oli tekstin rakenteita ja kielenhuoltoa vaille valmis.
Teemoitellessa kirjoitelmat oli jaettu aikajanallisesti kolmeen eri kategoriaan: hankkeen alkuvai-
heen, keskivaiheen ja loppuvaiheen kokeiluja koskeviin kirjoitelmiin. Olimme sijoitelleet teemoitellut

kirjoitelmat oppaan verkkosivulle siten, että jokainen kirjoitelma oli omassa tekstilaatikossaan. Teemoittelussa esiinnoitettiin teemoja, kuten ”työhyvinvointi” päätettiin myös hyödyntää siten, että yhteen tekstilaatikkoon tulisi useampi samaa teemaa koskeva kirjoitelma ja teeman nimi toimisi niille yhteisenä otsikkona. Tämä auttaisi käyttäjää hahmottamaan, millaista informaatiota tämä voi löytää mistäkin kohtaa.

Olimme rajanneet kaikki tekstilaatikat erimuotoisilla ja -värisillä kehyksillä, mutta tekstilaatikon taustaväri tuli jättää saavutettavuussyistä valkoiseksi. Hankkeen johdon kirjoitelmat oli tässä vaiheessa merkitty muista kirjoitelmista poikkeavan laisilla kehyksillä sekä tekstillä ”hankkeen johdolta”. Asia oli kuitenkin vielä hyvin keskeneräinen, sillä hankkeen johdon tuottamia kirjoitelmia projektin hallinnan näkökulmasta oli tässä vaiheessa vielä niukalti, eikä niiden lopullista määrää suhteessa muihin aineistoon vielä tiedetty. Palaverissa pohdimme yhdessä tekstien muotoilua ja asettelua esimerkiksi sen suhteen, kuinka monta erillistä tekstilaatikkoa tulisi vaakasuuntaisesti rinnakkain. Sivustolla navigoimiseen tarvittavaa klikkausten määrä tulisi pitää maltillisena hyvän käytettävyyden takia. Kirjallisen osion sivun yläosaan toivottiin toteutettavan jonkinlaisen sisällysluettelon, jota klikkaamalla käyttäjä voisi siirtyä kirjoitelmien eri teemojen välillä, jotta kirjoitelmien lukeminen ei tapahtuisi sekavassa järjestyksessä. Tällaista sisällysluetteloa ei kuitenkaan teknisesti ollut verkkosivustosta editorin asettamien rajoitteiden vuoksi mahdollista toteuttaa, joten aloitimme ideoimaan muita kirjoitelmia jäsenteleviä vaihtoehtoja.

Esittelimme työryhmälle kuinka olimme parantaneet sivuston saavutettavuutta lisäämällä kuvien yhteyteen selittävää tekstiä. Olimme valitun Matkalaukku-teeman myötä toteuttaneet oppaan verkkosivun etusivulle suuren matkalaukun kuvan, joka sijaitsi heti oppaan esittelytekstin alla. Matkalaukkuun klikkaamalla käyttäjä siirtyy etusivulta erilliselle alisivulle, jossa oppaan pääasiainen kirjallinen sisältö eli ”matkamunistot” sijaitsivat. Lisäsimme etusivun matkalaukun kuvaan tekstin ”klikkaa!” ja nuolen osoittamaan matkalaukkuun, jotta ideamme sivuilla navigointiin ei jäisi käyttäjälle epäselväksi. Myös esittelytekstiin lisättiin maininta siitä, että alla olevaa matkalaukkuun klikkaamalla käyttäjä siirtyy kirjallisen sisällön eli matkamunistojen pariin. Graafisilla elementeillä lisätään tuotteen käytettävyyttä ja niillä voidaan vaikuttaa tuotteen merkitykseen tunnetasolla asti. Valitut fontit ja värit viestivät omaa viestiänsä ja toimivat esimerkiksi huomion kiinnittämiseen silloin, kun fontti- tai väriarvot ovat totutusta poikkeavia. (Kujala ym. 2010, 166–167.) Oppaassa käytettäväksi pääväreiksi valikoituivat vihertävä turkoosi ja voimakas oranssi. Olimme lisänneet oppaan etusivua kehystämään turkoosin reunuksen, jotta oppaan ulkoasu erottaisi sen Oulun kaupungin sivustosta, sillä esimerkiksi oppaassa käytetyn fontin tuli olla alkuperäinen kaupungin yleisesti käytettävä.

Oppaaseen tulevien kuvien tyyli määrittyi tässä kohtaa vastaamaan toimeksiantajan opinnäytetöinä tilaamien hankkeen kolmeen kehittämissosioon tuotettavien pdf-oppaiden kuvitusta, eli emme voineetkaan toteuttaa kuvitusta syksyllä 2019 visioimallamme tavalla. Toivottujen kuvien tyyli oli yksinkertainen ja leikkisä. Ääriviivojen tuli olla huolettomia ja viivan paksuuden vaihdella. Väritys sai valua yli ääriviivojen. Hahmojen toteutuksen toivottiin olevan rentoa, eikä tarkasti ihmisanatomian mukaista. Kasvonpiirteiden tuli olla luonnosmaisia siten, että yhden kuvan piirtämiseen ja värittämiseen kuluisi aikaa noin 30 minuuttia. Hahmot väritettiin vain vaatteiden ja hiusten osalta. Kuvien toivottiin esittävän perusopetuksen oppilaita ja henkilökuntaa, sekä kuvittavan oppaaseen koottuja kirjoitelmia. Koska verkkosivuilla alkoi olla jo runsaasti eri alisivuja ja elementtejä, esitti työryhmä toiveen, että toimittaisimme heille linkin oppaan verkkosivuille jatkossa pari päivää ennen palaveria, jolloin he voisivat halutessaan perehtyä tehtyihin muutoksiin etukäteen. Aluksi verkkosivuston editorin rajoja testaillessa ja erilaisia työryhmälle esiteltäviä ratkaisuvaihtoehtoja kartoittaessa pääsy keskeneräisen oppaan verkkosivuille oli ollut pelkästään meillä opinnäytetyön tekijöillä.

Huhtikuun 2020 loppupuoliskolla pidimme **neljännen työryhmän palaverimme**. Emme aikataululisten haasteiden vuoksi ehtineet valmistella kaikkia sovittuja muutoksia verkkosivulle nähtäville kuin vasta palaveria edeltäväksi päiväksi. Myös työryhmä oli ollut kiireinen, joten vain yksi jäsen oli ennättänyt tarkastelemaan oppaan verkkosivustoa etukäteen. Osa työryhmän jäsenistä toimitti meille kirjoitelmia tuomaan oppaaseen lisää hankkeen johdon näkökulmaa, mutta johdon kirjoitelmia ei silti ollut vielä toivottua määrää. Meidän ja työryhmän työskentelyn helpottamiseksi päätimme numeroida jokaisen kirjoitelman, jotta työryhmällä oli halutessaan helppo osoittaa tietty kirjoitelma meille esimerkiksi kielenhuollon tai kuvitustoiveen suhteen. Kirjoitelmien jakaminen kolmen kategorian mukaisesti osoitti, että niitä tulisi saada lisää etenkin hankkeen loppuvaiheen kokeilujen kategoriaan. Hankkeen projektipäällikkö otti tehtäväkseen kerätä meille lisää tietoa siten, että oppaasta tulisi tasapainoisempi ja myös hankkeen johdon ääni saataisiin kuuluviin. Palaverissa päätettiin hioa oppaan kirjallisen sisällön asettelua siten, että kirjoitelmien kolme kategoriaa (hankkeen alkuvaihe, keskivaihe ja loppuvaihe) tullaan siirtämään erillisille sivuille siten, että käyttäjä voi yhä lukea oppaan selkeässä aikajanaallisessa järjestyksessä. Sovimme toteuttavamme tällaisen jaon tekemällä jokaiselle kategorialle oman alisivun.

Tarkastelimme työryhmän kanssa hankkeelle *100 ovea avoinna* tehtyä alisivua ja sen informatiivisuutta. Tuottamaamme tekstiä toivottiin muutettavan hyvin asiamuotoisen tekstin sijaan persoonallisemmaksi. Hankkeen oman kotisivun linkin liittämistä oppaaseen pohdittiin, sillä haasteena

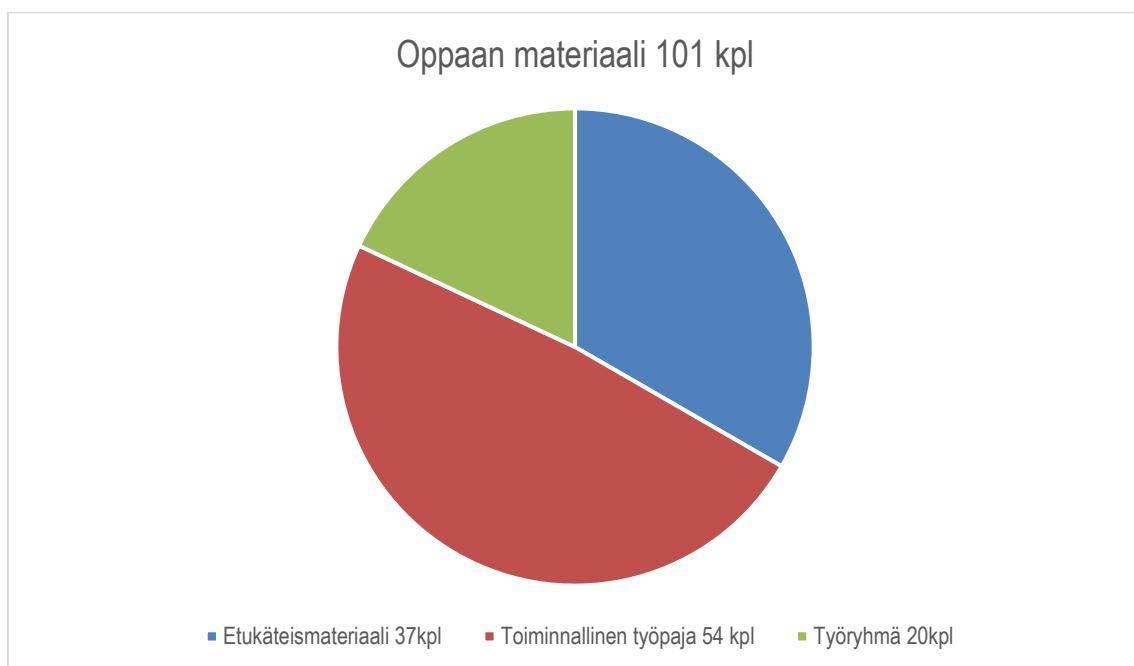
tässä oli se, että hanke oli päättymässä tulevana syksynä ja linkki voisi jossakin kohtaa vanhentua. Tässä vaiheessa linkki jätettiin esittelystä pois. Oppaan etusivun esittelytekstiä päätettiin täydentää siten, että tekstin sekaan lisättiin ”lue lisää” -viittauksia, sekä siten, että esimerkiksi hankkeen nimi muutettiin linkiksi johtamaan ”100 ovea avoinna” -alisivulle, jolla hanke esitellään. Nyt alisivulle pääsi siirtymään sekä oppaan etusivun esittelytekstin linkistä, että verkkosivun yläosan navigaatiopalkista. Navigaatiopalkissa oli rinnakkain otsikot: ”Etusivu”, ”Matkamuistot” ja ”100 ovea avoinna”. Tarkoituksena oli vielä luoda kokeilukulttuurista kertova informatiivinen alisivu.

Oppaalle muotoutui nimi kuin itsestään, kun työstäessämme opasta kaksin tulimme kutsuneeksi sitä Kokeiluoppaaksi. Harkitsimme myös muita nimivaihtoehtoja, mutta koimme tämän nimen helpposti muistettavana ja selkeänä, samalla kuitenkin tarpeeksi kuvailevana. Esittelimme nimiehdotuksen työryhmälle ja oppaan nimi lyötiin lukkoon. Nimen varmistuttua pääsimme edistämään oppaan verkkosivun teknisiä asioita, kuten sitä, että verkkosivun url-osoitteessa lukee oppaan nimi ja oppaan nimellä hakeminen tulisi jatkossa antamaan hakutuloksen internetin hakukoneilla. Oppaan työstämisessä ilmeni myös haasteita joidenkin korjausehdotusten myötä. Koska olimme jakaneet työryhmälle oppaaseen reaaliaikaisen linkin siten, että opas oli keskeneräisine muutoksineen tarkasteltavissa milloin tahansa, saattoi meille tulla keskeneräisiä elementtejä koskevia muutosehdotuksia. Esimerkiksi keskeneräisien tekstien kieliasua oli saatettu ottaa korjailtavaksi viikkoja ennen seuraavaa palaveria varten sovittua palautuspäivää. Näiden puolestamme korjailtujen tekstien myötä kohtasimme epävarmuutta siitä, voimmeko me enää tehdä niihin lisäkorjauksia oppaan viimeistelyvaiheessa, vai olivatko nämä kirjoitelmat toimeksiantajan silmin lopullisessa muodossaan.

Toukokuun 2020 alussa pidimme **kolmannen palaverimme verkkotiedottajan kanssa**. Palaverin aiheena oli oppaan verkkosivujen siistiminen ylimääräisistä kaupungin sivulla oletuksena olleista teksteistä ja toiminnoista. Sivustolta poistettiin ylimääräisiä hakukenttälaatikoita ja sivun kielen käännösvalikko, sillä opas ei ollut tulossa luettavaksi muulla kuin suomen kielellä. Päätimme poistaa kyseisiä ylimääräisiä elementtejä, jotta ne eivät vie huomiota oppaan sisällöltä. Muutokset yksinkertaistivat oppaan verkkosivua tehden siitä vähemmän vilkkaan ja sekavan. Tämän vaiheen myötä oppaan pystyi jo hahmottamaan valmiina ja viimeisteltynä. Tarvitsimme verkkotiedottajan apua, jotta saimme luotua sivun alalaitaan valikon mahdollistamaan oppaan jakamisen sosiaalisessa mediassa. Sivuston alapalkkiin lisättiin myös oppaan julkaisija, sekä meidän tekijöiden ja kaikkien työryhmään kuuluvien nimet. Kehittelyvaiheessa tuotettu mallikappale oli näin valmis ja siirryimme tuotekehitysprosessin viimeistelyvaiheeseen.

5.5 Tuotteen viimeistelyvaihe

Tuotteen viimeistelyvaiheeseen kuuluu yksityiskohtien viimeistely sekä mahdollisten korjausten tekeminen. Viimeistelyvaiheen jälkeen tuote on valmis käyttöönotettavaksi ja loppuraportoinnin voi tehdä valmiiksi. (Jämsä & Manninen 2000, 80.) Viimeistelyvaiheessa lisäsimme oppaaseen puuttuvat kuvat tekstiä elävöittämään. Kuvia tuli etusivulle ja kaikille kuudelle alisivulle. Viimeistelyvaiheessa pidimme viimeisen työryhmän palaverin ja tapasimme vielä verkkotiedottajan, jotta oppaan verkkosivun saavutettavuuden toteutuminen voidaan oikeaoppisesti tarkastaa. Saimme työryhmän jäseniltä vielä kolme kappaletta uusia kirjoitelmia, joita hyödynnettiin oppaaseen. Työstettävänämmä oli ollut näin ollen yhteensä 101 kappaletta kirjoitelmia ja niiden raakaversioita (Kuvio 2). Lopullinen kirjoitelmien määrä valmiissa oppaassa on yhteensä 76 kappaletta, joista suurin osa koostui toiminnallisen työpajan sekä työryhmän materiaaleista.

KUVIO 2. Oppaan työstettävän materiaalin jakautuminen.

Ennakkomateriaaleja pyrittiin hyödyntämään mahdollisuuksien mukaan, mm. yhdistämällä niitä yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi muiden kirjoitelmien kanssa. Toimeksiantajan tarkoitus oli pyytää oppaasta palautetta työryhmän ulkopuolelta oppaan ollessa valmis tai lähes valmis. Pandemian vaikutuksesta hankkeen aikataulussa etenemiseen me opinnäytetyöntekijät tulimme palauttamaan oppaasta version sisältäen valmiina ne asiat, jotka meidän on sovittu tekevän. Viimeistelyvaiheen

valmistuttua palautamme oppaan ja luovutamme muokkausoikeutemme. Toimeksiantaja tulisi vielä lisäämään oppaaseen sisältöä hankkeen viimeisiltä kuukausilta.

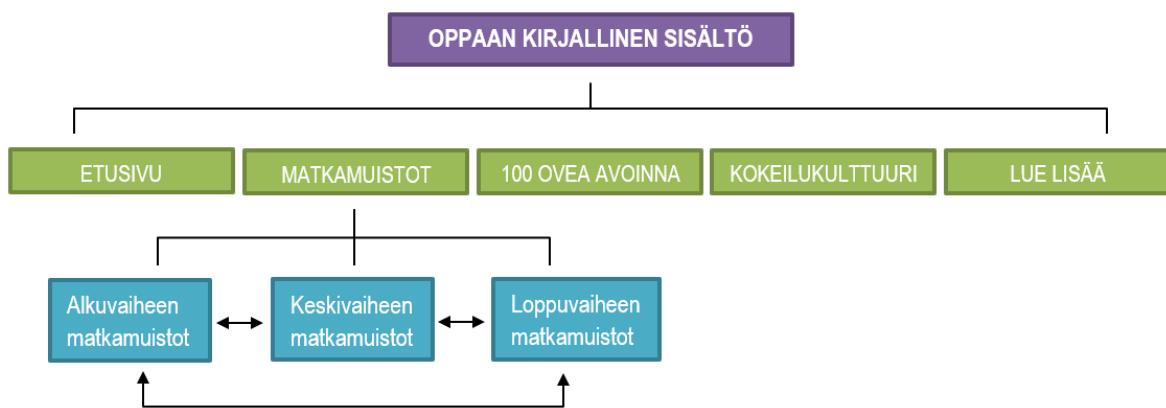
Jämsä ja Manninen suosittelivat tuotteen esitestaamista ja koekäyttöä ennen tuotteen käyttöönottamista. Koekäyttäjinä voivat toimia toimeksiantajan lisäksi myös muut tuotekehitysprosessiin osallistuneet henkilöt. Heille tuote on jo entuudestaan tuttu, sillä he ovat päässeet tutustumaan tuotteeseen jo sen suunnitteluvaiheessa ja saaneet tuoda omia näkökulmiaan sekä kehittämistarpeitaan esille. Heiltä on myös syytä kerätä palautetta, joka voi kuitenkin olla liian vähäistä tuotteen ollessa heille jo entuudestaan tuttu. Jotta palaute ja tuotteen koekäyttö tilanteista saataisiin mahdollisimman todenmukaista palautetta ja kokemuksia, testausvaiheeseen tulisi ottaa mukaan myös sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät ole olleet tuotteen suunnitteluvaiheessa mukana. Kehittelyn eri vaiheissa tarvitaan arviointia ja palautetta. Esitestaaminen oikoluku mukaan lukien toteutui siten, että työryhmä jatkuvasti arvioi oppaan käytettävyyttä ja kieltä niin työryhmän palavereissa, kuin sähköpostitse. Eri luonnosten ja versioiden pohjalta valmistuvan tuotteen viimeistely voikin käynnistyä koekäytöstä saatujen kokemusten ja palautteiden pohjalta. (Jämsä & Manninen, 2000, 81–82.) Viimeistelyvaiheen jälkeen työryhmä toteutti esitestaamisen ja oikoluvun kahdella hankkeen ulkopuolisella henkilöllä.

Toukokuussa 26.5.2020 pidimme **viidennen ja viimeisen työryhmän palaverimme**. Palaverissa saimme tiedon, että työryhmän odottamattomien työkiireiden vuoksi kaikkien toimeksiantajan tilaamien oppaiden kanssa oli sovittu kesäkuulle jatkuva lisäviikko, jonka aikana työryhmä voisi vielä pyytää jälkikorjausten tekemistä. Suostuimme lisäviikkoon, ja koimme sen olevan eduksi tuotteen viimeistelylle. Valmiin oppaan julkaisu ja sen yhteydessä toteutuva markkinointi tapahtuisi syksyllä 2020, kun Kokeiluoppas esiteltäisiin ensisijaiselle kohderyhmälleen hankkeen loppuseminaarissa, minkä jälkeen se olisi vapaasti käytettävissä. Kokeiluoppaan markkinoinnin pääpaino on sisäisessä markkinoinnissa, jonka toimeksiantaja aikoi toteuttaa. Sisäisen markkinoinnin onnistuminen tuottaa tyytyväisyyttä ja uusia innovaatioita. Vasta oppaan sisällön tavoittaessa käyttäjänsä ja kohderyhmänsä, voi sen sisältämä tieto muuttua käytännön toiminnaksi. (Jämsä & Manninen 2000, 81, 118–119.) Tällöin Kokeiluoppaaseen koottu tieto kouluhuvinvointia tukevan työn kehittämisestä voisi levitä etenkin hankkeessa mukana olleille toimijoille, mutta myös laajempaan käyttöön.

Olimme lähettäneet työryhmälle toukokuun alkupuolella sähköpostia pyytäen palautetta oppaan verkkosivun sen hetkisestä tilanteesta: kirjallisista osuuksista, visuaalisista aspekteista ja käytettävyydestä. Pyysimme myös avointa palautetta, jotta valmiista oppaasta varmasti tulisi odotusten

mukainen. Saimme osalta työryhmää jonkin verran muutosehdotuksia, jotka toteutimme viimeistä palaveria varten. Koska hankkeen johdon kirjoitelmia oli yhä hyvin niukasti, ne päätettiin jättää korostamatta muiden kirjoitelmien joukosta. Kirjoitelmien alateemoina toimineet yläotsikot, kuten ”työhyvinvointi”, päätettiin jättää selkeyden vuoksi pois, ja jokainen kirjoitelma siirrettiin takaisin omaan tekstilaatikkoonsa. Oppaan kirjallinen osio siistiytyi huomattavasti. Olimme aiemmin toukokuussa luoneet pyynnöstä yhden alasivun lisää. Navigaatiopalkin viimeiseksi sijoitetulle ”Lue lisää” -alasi- vulle kokosimme toimeksiantajalta saamiamme oppaan käsittelemiin aiheisiin liittyviä informatiivisia linkkejä. Osa työryhmästä olisi toivonut oppaaseen tulevan enemmän kuvia. Lisäsimme oppaaseen vielä muutaman kuvan, jolloin siihen tuli yhteensä 24 kuvaa. Suhteessa oppaan kirjallisen osion pituuteen ajattelimme kuvamäärän olevan riittävä. Kuvien määrässä tuli ottaa huomioon myös sivuston saavutettavuus sekä se, että kuvien paljous ja suuri koko haittaisivat sekä oppaan, että koko Oulun kaupungin verkkosivujen toimintaa lisäämällä niiden kuormitusta. Lisäksi suuri kuvien määrä vaikeuttaa oppaan käyttämistä lukijan näkökulmasta sivun latautuessa hitaasti.

Työryhmältä tulleen idean myötä oppaan käytettävyyttä päätettiin kehittää (Kuvio 3) lisäämällä jokaisen kolmen kirjoitelmia sisältävän alasivun (hankkeen alkuvaihe, keskivaihe, loppuvaihe) alalaitaan painikkeet, joilla käyttäjä pääsee siirtymään eteenpäin osiosta seuraavaan.

KUVIO 3. Oppaan kirjallisen sisällön rakenne verkkosivustolla.

Tämän muutoksen osalta palasimme viimeistelyvaiheesta takaisin kehittämissä vaiheeseen, sillä kyseessä oli työläs suunnittelua ja testailua vaativa kehitysidea. Muutoksen toteuttaminen osoittautui erityisen haastavaksi siksi, että painikkeiden lisääminen sekoitti sivuston mobiiliversion asettelun epäloogiseksi. Useiden yritysten ja kompromissin ansiosta toiminnon toteuttaminen toimivaksi ratkaisuksi onnistui ja myöhemmin lisättäväksi toivottiin myös painikkeet taaksepäin siirtymistä varten.

Näin käyttäjän ei tarvitse selata sivua takaisin ylös siirtyäkseen lukemaan toista osiota. Muutoksen myötä oppaan kirjallinen sisältö oli rakenteeltaan valmis.

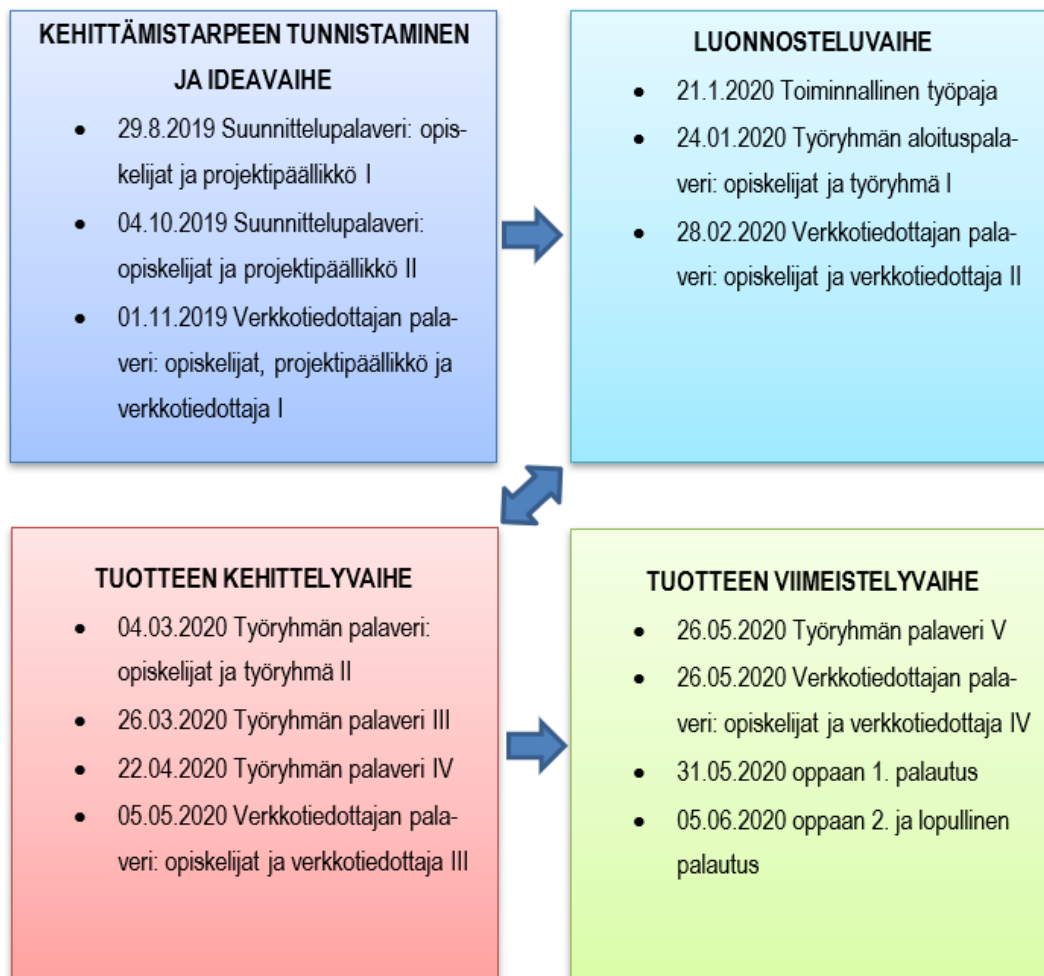
Työryhmän palaverin jälkeen pidimme **neljännen ja viimeisen palaverimme verkkotiedottajan kanssa**. Kävimme läpi oppaan saavutettavuuden oppaan elementtejä tarkistamalla. Jokaisen lisätyn kuvan asetuksiin tuli lisätä vielä teksti, joka selostaa mitä kuvassa on ja mitä siinä tapahtuu, jotta kuvat sopivat luettavaksi lukulaitteella ja saavutettavuus toteutuisi. Verkkotiedottaja ajoi oppaan verkkosivun saavutettavuutta mittaavan ohjelmiston läpi. Opas oli teknisiltä elementeiltaan valmis ja saavutettavuuden oli tarkistettu toteutuvan.

Toukokuun lopussa työryhmästä esitettiin pyyntö vielä yhden uuden alasivun luomisesta, mutta tämän alasivun olisi pitänyt poiketa aiemmista siten, että se olisi toistaiseksi piilotettu. Jokaisen uuden alasivun luominen vaati sivun manuaalisen muokkaamisen esimerkiksi värien, tekstityylin sekä pohjan eri osien korkeuksien ja leveyksien osalta. Lisäksi sivun piilottaminen halutulla tavalla oli teknisesti monimutkaista, ja tämä olisi vaatinut uuden palaverin verkkotiedottajan kanssa. Palaverieita verkkotiedottajan kanssa ei ollut mahdollista toteuttaa näin lyhyellä varoitusajalla, sillä sopiva ajankohta siirtyi usein viikkojen päähän. Näin kaikkia loppuvaiheessa tulleita muutoksia ei ollut mahdollista toteuttaa. Toukokuun viimeisenä päivänä palautimme valmiin oppaan luonnosversion sovittuine sisältöineen. Kesäkuun ensimmäinen viikon ajan tulimme pyydetysti toteuttamaan vielä mahdollisia työryhmän pyytämiä jälkikorjauksia, jotta tuotteesta tulisi mahdollisimman toimeksiantajan toiveiden mukainen.

Työryhmä pyysi lisäviikon aikana kielen korjaamista joidenkin kirjoitelmien osalta, joten muutimme lausejärjestyksiä, sanajärjestyksiä ja synonyymeja toisiin. Myös kirjoitusvirheitä korjattiin, sillä oppaalle ei ollut ennen palautusta saatavilla oikolukua työryhmän ulkopuolelta ja koska verkkosivun editorin tekstimuotoilu ei huomionnut kirjoitusvirheitä, tuli ne löytää manuaalisesti. Tekstiosioiden otsikoinnin hiomista pyydettiin vielä sillä ajatuksella, että millainen otsikko herättäisi lukijan mielenkiinnon mahdollisimman tehokkaasti. Tällaisia otsikoita olivat asiapitoiset ja hyvin yksinkertaiset otsikkovalinnat kuten "Motivointi" ja "Aktiivisuus". Hioimme muutamia otsikoita toiveiden mukaisesti. Lisäviikolla saimme työryhmältä tiedon, että oppaalle valittujen värien tuli sittenkin olla Oulun kaupungin olemassa olevasta värikartasta, mikä tarkoitti sitä, että oppaan digitaalinen kuvitus täytyi yksi kerrallaan uudelleen värittää kuvankäsittelyohjelmalla, ladata verkkosivuille ja lisätä takaisin paikalleen oppaaseen. Työryhmältä tuli ehdotus visuaalisen yleisilmeen vahvistamisesta olemassa olevien värien vahvemalla käytöllä muuttamalla esimerkiksi tekstilaatikoita värillisiksi. Värejä ei

kuitenkaan voitu saavutettavuussyistä lisätä, sillä suurin osa sivustosta tuli jättää valkoiseksi lukemisen mahdollistamiseksi kaikille käyttäjille.

Tuotekehitysprosessimme (Kuvio 4) oli edennyt mukaillen Jämsän & Mannisen (2000) tuotekehittämisen viisivaiheista mallia. Toimijalähtöisyyden toteutuminen huomioitiin työryhmän mahdollisuuksilla vaikuttaa oppaan tuotekehittelyyn koko tuotekehitysprosessimme ajan. Opaas oli osaltamme virallisesti valmis viimeistelyvaiheen päättyessä 5.6.2020, jolloin myös muokkausoikeutemme verkkosivuun loppuivat. Toimeksiantaja tuli vielä jatkamaan puuttuvan sisällön, kuten hankkeen johdon kirjoitelmien lisäämistä sitä mukaa kun sitä valmistui. Autoimme satunnaisesti elokuulle saakka konsultoiden toimeksiantajalla ilmenneiden sivuston toiminnan häiriöiden kanssa, sillä puuttuvaa sisältöä lisätessä joitain alkuperäisiä elementtejä oli saattanut siirtyä, muuttua tai poistua.

KUVIO 4. Tuotekehitysprosessimme aikataulu ja vaiheet.

6 TULOKSET JA ARVIOINTI

Opinnäytetyöprosessimme aikana tapasimme toimeksiantajan, työryhmän sekä konsulttina toimineen Oulun kaupungin tiedottajan yhteensä 11 kertaa. Palaverien lisäksi otimme ideoita, palautetta ja kehittämisehdotuksia vastaan sähköpostin välityksellä. Toimijalähtöisen tuotekehitysprosessimme lopputuotteena syntyi Oulun kaupungin verkkosivujen alainen, verkkosivumuotoinen Kokeiluopas. Kokeiluopas kokoaa hankkeessa *100 ovea avoinna* toimineen kouluhenkilökunnan tekemiä kokeiluja oman työn kehittämiseksi. Opas esiteltiin ensisijaiselle kohderyhmälleen eli hankkeessa toimineiden kolmen oululaisen kouluorganisaation henkilökunnalle syksyllä 2020 hankkeen loppuseminaarissa. Myöhemmin se julkaistiin vapaasti saataville 8.10.2020. Hankkeen yhteistyöverkostojen ansiosta opasta on mahdollista hyödyntää sekä kouluissa että kokeiluissa ja kehittämistyössä myös valtakunnallisesti. Kokeiluoppaalla pyritään juurruttamaan uusia käytänteitä ja malleja uudelleenlaiseen työn kehittämiseen.

6.1 Laatutavoitteiden toteutuminen

Oppaan luonnosversion valmistuttua ja tuotekehityksemme tultua päätökseensä pyysimme toimeksiantajalta kirjallisen palautteen raportointiamme varten. Palautteen avulla voisimme arvioida tuotteelle asettamiemme laatutavoitteiden täyttymistä. Laatutavoitteemme olivat informatiivisuus, saatavuus ja laadukkuus. Käyttäjän näkökulmasta tuote on laadukas silloin, kun se vastaa hänen tarpeisiinsa ja odotuksiinsa. Tuottajan näkökulmasta laadukas tuote on kilpailukykyinen ja korjaustarvetta sekä kielteistä palautetta ilmenee vain vähän. (Jämsä & Manninen 2000, 127.) Projekti-päällikkö keräsi työryhmän palautteen ja toimitti siitä meille koonnin. Pyysimme arviointia tuotekehitysprosessin lopputuotteesta ja asettamistamme laatutavoitteisen täyttymisestä, sekä toimijalähtöisestä työskentelystä työryhmän kanssa. Palautteessa kysyimme, kuinka tuotteelle asettamamme laatutavoitteet työryhmän näkemysten mukaan toteutuivat. Työryhmä koki, että kaikilta osin laatutavoitteet eivät täysin täytyneet, sillä oppaan selkeys ja laadukkuus kärsi hieman oppaan kirjallisten osioiden kielen osalta. Kielessä koettiin puutteita kokonaisuuden toimivuuden, selkeyden sekä kielirakenteiden osalta. Informatiivisuus kuitenkin toteutui oppaan käytettävyyden osalta, mikä johtuu oppaan rakenteellisista ominaisuuksista. Työryhmä koki, että kokonaisuudeltaan opas ei kielen takia yllä kiitettävään arvosanaan ja arvioi oppaan asteikolla kiitettävä – hyvä – tyydyttävä

– hylätty arvosanalla hyvä. Kysyimme työryhmältä palautetta myös yhteistyön toimivuudesta kanssamme. Työryhmä vastasi yhteistyön sujuneen hyvin ja heidän kokeneen meidät innokkaina ja aiheesta kiinnostuneina tekijöinä. Työryhmä koki tulleen hyvin kuulluksi ja meidän hyödyntäneen heidän tuomaa antiaan. Osa työryhmästä koki, että aikatauluissa oli osittaista epäselvyyttä sen suhteen, kuinka monta päivää ennen tulevaa palaveria uusimmat muutokset olivat tarkasteltavana verkkosivuilla, jotta palaveriin voisi valmistautua paremmin. Pyytämämme virallisen arvioinnin lisäksi saimme sähköpostitse kiitosta työskentelystämme useammalta työryhmän jäseneltä. Yksi palautteista huomioi erityisesti tekemämme suuren työmäärän sekä sen, kuinka onnistuimme jäsentelemään alkuun hyvin epämääräisen ja laajalle levinneen hankkeen ja hankkeessa tehdyn työn konkreettiseksi oppaaksi. Saimme palautetta myös siitä, kuinka hyvää työtä teimme huomattavan paineen alla oppaan viimeistelyvaiheessa, erityisesti kesäkuun lisäviikolla. Myös Oulun kaupungin verkkotiedottaja oli kokenut yhteistyön kanssamme sujuneen todella hyvin.

Palauttamamme Kokeiluoppaan luonnosversion viimeisen viimeistelyvaiheen edettyä saimme oppaasta toimeksiantajan välittämää palautetta Opetushallituksen Kokeilukeskuksesta Helsingistä. Kokeilukeskus oli ollut tukemassa hankkeen *100 ovea avoinna* kokeilukulttuurin siivittämää kehittämistyötä. Palautteen mukaan opas viestittää omakohtaisuutta, tarinallisuutta ja reflektiivisuutta hyvin. Kokeiluoppaalle kehitetty teema, jossa oppaaseen kootut kirjoitelmat nähdään ”matkamuitoina”, oli pidetty. Oppaaseen toivottiin mahdollisuuksien mukaan lisättäväksi myös opiskelijoiden ja hankkeen ulkopuolisten opettajien näkökulmia, mikä opinnäytetyöprosessin vaatiman työn rajaamisen vuoksi ei ollut osaltamme mahdollista. Hankkeen päättymisen vuoksi myöskään toimeksiantaja ei voinut ideaa enää toteuttaa. Opetushallituksen Kokeilukeskuksesta pyydettiin lupaa Kokeiluoppaan hyödyntämiseen heidän tekemässään ohjaustyössä.

Tarkastelimme oppaalle asetettujen laatutavoitteiden toteutumista koko tuotekehitysprosessin ajan erityisesti jokaisen tuotteen kehittämistä koskevan palaverin jälkeen keskinäisellä reflektioivalla keskustelullamme. Jokaisen kehitysidean ja etenkin useammista muutosehdotuksista muodostettujen kompromissien kohdalla tuli muistaa, että tähtäämme laatutavoitteiden mukaiseen tuoteseen. Oppaan informatiivisuutta toteutimme kattavalla informatiivisella asiasisällöllä, joka on ymmärrettävissä myös hankkeen ulkopuoliselle kokeilukulttuurista tietämättömälle käyttäjälle. Oppaan verkkosivun etusivu tulisi olemaan käyttäjän ensikosketus Kokeiluoppaaseen, joten esittelytekstin tuli olla yhtä aikaa mielenkiintoa herättelevä ja informaatiota välittävä, jotta käyttäjä voi ymmärtää, mistä oppaassa on kyse. Informatiivisuuden saavuttamiseksi oppaan käytettävyyttä kehitettiin useaan otteeseen. Jo luonnosteluvaiheessa aloimme ideoimaan oppaalle kehitettävän persoonallisen

verkkosivun siten, että sivustolle voi ikään kuin sukeltaa sisälle. Kuitenkin samaan aikaan sivuston tuli olla helposti navigoitava, eikä turhia klikkauksia saanut saavutettavuuden toteutumiseksi olla. Saavutettavuuden toteutumiseksi teimme paljon tiedonkeruuta ja luovia ratkaisuja vaatinutta kehittämistyötä. Saavutettavuuden toteuttamisessa onnistuimme niiden standardien mukaisesti, jotka meille organisaation puolesta asetettiin. Mahdollisuus verkkotiedottajan kanssa työskentelyyn toi paljon lisäarvoa saavutettavuuden toteuttamiseen. Oppaan laadukkuus kokonaisuudessaan kärsi siitä, että oppaassa oli yhä usean lukukerran jälkeen kielellisesti heikkoja kohtia ja kirjoitusvirheitä. Oikoluvun merkityksen tultua selväksi, tarkistettiin opas vielä toimeksiantajan toimesta ulkoisella kielentarkastuspalvelulla. Muilta osilta pyrimme laadukkuuteen verkkosivuston huolellisella rakentamisella ja parhaiten toimivien ratkaisuvaihtoehtojen kartoittamisella. Määritimme jokaiselle verkkosivuston sivulle manuaalisesti tarkkaan harkitut mitat kaikkien kehysten osien, tekstilaatikoiden ja muiden elementtien osalta. Pidimme huolen, että jokaisen sivuston pohjat ovat keskenään samanlaiset, yhtenevät ja että sivusto vaikuttaa huolella mietityltä ja rakennetulta.

6.2 Oppimistavoitteiden arviointi

Tuotekehitysprosessin tullessa päätökseensä aloitimme arvioimaan, olivatko opinnäytetyöllemme asettamamme oppimistavoitteet saavutettu. Olimme asettaneet oppimistavoitteiksemme asiakastyön osaamisen, viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen sekä kehittämis- ja innovaatio-osaamisen (Oulun ammattikorkeakoulu 2019, viitattu 8.1.2021). Tavoitteemme oli myös toimijälähtöisen työskentelyn todellinen toteutuminen yhteistyössämme oppaan työryhmän kanssa ja mielestämme oppimistavoite toteutui. Työskentelyssämme toteutettu toimijälähtöinen kehittämistapa on tähdännyt siihen, että lopputuote eli opas vastaa mahdollisimman paljon toimeksiantajan toiveita ja odotuksia. Toimijälähtöinen kehittäminen jatkoi samaa yhdessä tekemisen ja kehittämisen linjaa, mitä hanke *100 ovea avoinna* on kaikessa kehittämistyössään toteuttanut. Tavoitellun toimijälähtöisen kehittämisen toteutuminen on ollut nähtävissä kaikissa tuotekehitysprosessimme vaiheissa, sillä työskentelimme pitkän prosessin tiiviisti työryhmän kanssa ja tavoitimme oppimistavoitteemme. Ymmärsimme kuulluksi tulemisen tärkeyden ja läpi työskentelymme palautetta annettiin ja otettiin vastaan avoimesti niin opinnäytetyöryhmässämme, kuin oppaan työryhmässäkkin. Jokaisen palaverin lopussa oli tilaa palautteelle jatkotyöskentelyn suhteen, jotta toimijälähtöinen työskentely sai toteutua. Toimimme joustavasti ja olimme avoimia palautteelle myös palavereiden ulkopuolella, jotta

työryhmän jäsenillä oli työkiireistä huolimatta mahdollisuus antaa meille palautetta tuotteesta, tuotteen kehittamisestä ja muusta työskentelystämme. Työn toteuttajina meillä oli kuitenkin vastuu siitä, että työryhmä useine toimijoineen todella tuli kuulluksi, ja koemme onnistuneemme tässä.

Asiakastyön osaamista arvioidessamme tarkastelemme työskentelyämme toimeksiantajan, oppaan työryhmän, verkkotiedottajan ja toiminnallisen työpajan sarjoilta. Opimme paljon ja asiakastyön osaamisemme sai harjaantua useaan otteeseen useiden tapaamisten myötä: tapasimme projektipäällikön kolme kertaa, työryhmän viisi kertaa ja verkkotiedottajan neljä kertaa. Jokaisessa palaverissa tavattiin haastavien kehittämistyöhön liittyvien teemojen äärellä, ja näin jokainen palaveri toimi ympäristönä niin oppimiselle kuin osaamisemme osoittamiselle. Meidän tuli valmistautua huolella jokaista tapaamista varten hankkien tietoa ja valmistella materiaalia siten, että pystyimme esiintymään uskottavasti ja meillä oli valmiuksia vastata meille esitettäviin kysymyksiin. Saimme mahdollisuuden työskennellä yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa, ja he päättivät luottaa meihin. Kyky työskennellä tiimissä ja tehdä yhteistyötä tehokkaasti onkin välttämätön taito menestyä sosiaalityön alalla (Social Work License Map 2021, viitattu 17.4.2021). Palaverit vaativat meiltä ammattitaitoista vuorovaikutusta ja sujuvaa keskustelun ohjaamista erityisesti etätapaamisten osalta siten, että jokainen työryhmän jäsen pääsi vaikuttamaan. Opimme myös pienien yksityiskoh- tien suuria merkityksiä, kuten kysymysten asettelun vaikutuksesta. Ideoiden kehittämiseksi suosiimme työryhmän palaverissa avoimia kysymyksiä, jolloin vastaajat joutuvat pohtimaan vastauksiaan antaen näin rikkaampaa informaatiota eivätkä vain vahvistaen jo annettuja näkemyksiä (Suomala & Taatila 2012, 71). Opimme ottamaan ideoita sekä kritiikkiä ja kehittämis ehdotuksia vastaan tarpeellisenä rakentavana palautteena ja käsitellä sitä joustavasti, jotta lopputuotteesta voisi tulla mieluinen koko työryhmälle.

Palaverien lisäksi pidimme toiminnallisen työpajan suurelle osallistujamäärälle. Työpaja oli hieno tilaisuus harjoitella ohjaamistyötä ja esiintymistä johdonmukaisesti sekä ymmärrettävästi. Saimme myös hyvää kokemusta interventioiden järjestämisestä, kun pääsimme toteuttamaan tekemämme suunnitelman käytännössä ja näin myös arvioimaan onnistumistamme. Koimme onnistuneemme, sillä työpaja tuotti meille kattavasti juuri sellaista tietoa, kuin sen oli tarkoituskin. Opimme suunnittelemaan sellaisen työpajan, joka mahdollistaa sen, että jokainen osallistuja tuli ajatuksineen tasa- vertaisesti kuulluksi. Asiakastyön osaamisen kannalta kehitettävää meillä ilmeni aikataulujen hallitsemisessa. Tuotekehitysprosessimme aloittaminen viivästyi hieman alkuperäisestä suunnitel- masta, sillä opinnäytetyöhön liittyvät opintomme olivat vielä kesken. Tuotekehitysprosessin puoli-

välin vaiheilla meillä ilmeni aikataulullisia haasteita, sillä toivottujen muutosten toteuttaminen verkkosivuilla osoittautui odotettua hitaammaksi. Jatkoa ajatellen osaisimme varata aikatauluun lisää joustoa. Jos voisimme muuttaa työskentelyämme, olisimme varanneet tuotteen viimeistelyvaiheelle enemmän aikaa, jotta työryhmän työkiireet eivät olisi estäneet osallistumista tuotteen ollessa lähes valmis. Asia kuitenkin ratkesi sillä, että joustimme ja lupauduimme jatkamaan viimeistelyvaihetta lisäviikon ajan.

Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen osalta koimme oppineemme monipuolisesti, sillä tuotekehitysprosessimme ja sen suunnitteleminen antoi meidän syventyä erilaisiin viestintäteknologian mahdollisuuksiin hyötyineen ja haittoineen. Sähköisen levitystavan valitseminen oli alusta asti meille ilmiselvä ratkaisu etenkin paremman levitettävyyden ja saatavuuden vuoksi. Taustatyönä tutkimme, millainen sähköinen muoto olisi oppaallamme toimivin etenkin siltä kannalta, että toteutuksessa sai käyttää luovuutta. Valitsimme levitysalustaksi meille ennestään työstämisen näkökulmasta vieraat Oulun kaupungin verkkosivut. Opimme myös asiantuntijaverkostojen tuomaa hyötyä konsultoidessamme verkkotiedottajaa tuen ja ohjeiden saamiseksi. Opettelimme alusta alkaen verkkosivujen rakentamisen verkkosivujen editorityökalulla. Opimme, millaisia asioita eri elementtien ja sisältöjen suhteen tuli ottaa huomioon. Opimme kattavasti ajankohtaisesta ja merkittävästä asiasta viestintään liittyvästä huomioitavasta asiasta, nimittäin saavutettavuudesta. Näiden oppien myötä emme tule kehittämään mitään, missä emme ottaisi huomioon saavutettavuutta, mistä pääsemme kehittämis- ja innovaatio-osaamisen oppimistavoitteisiimme. Saavutettavuuden toteutumisen asettaman haasteen vuoksi opimme hyödyntämään erilaisia ongelmanratkaisutaitojamme entistä paremmin. Ongelmanratkaisu vaati meiltä luovuutta, joustavuutta ja periksiantamattomuutta. Ratkaisujen tuli olla oppaalle asetettujen laatutavoitteiden mukaisia, joihin yltäminen vaati useita yrityksiä ja erehdyksiäkin. Ratkaisujen tuli olla sekä saavutettavia, informatiivisia ja laadukkaita että yhtä aikaa luovia, visuaalisia ja kiinnostavia. Nopeassa aikataulussa etenemisen takia meidän tuli valmistella työryhmää varten aina useampia toimivia vaihtoehtoja siten, että oli varaa valita. Jokaisen idean ja kehittämis ehdotuksen myötä meidän tuli etsiä ja kehittää ratkaisuja. Toimeksiantaja myös toivoi ratkaisuiltamme innovatiivisuutta, joten ilmiselvin toteutustapa ei tuotteemme kohdalla ollut vaihtoehto. Tuotekehittäminen opetti meitä suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan tuotekehitysprosessin. Oppimamme lisäksi saimme hyödyntää tuotekehityksessä lukuisia meillä jo ennestään olleita taitoja, kuten ohjaamista, luovuutta ja erilaisia teknisiä taitoja.

POHDINTA

Valitsimme syventyä sosiaalialan opinnoissamme lasten ja nuorten hyvinvointia koskeviin teemoihin, ja tästä syystä opinnäytetyö hankkeelle *100 ovea avoinna – Opiskelun ja hyvinvoinnin tuki tulevaisuuden kunnassa* oli hieno päätös opinnoillemme. Hanke kaikessa monipuolisuudessaan tarjosi meille arvokkaan näköalapaikan oululaiseen kouluun ja sen kehittämiseen luovalla otteella. Pääsimme molemmat tutustumaan hankkeeseen ja sen toimintaan jo hieman etukäteen ammatti-harjoittelujen puitteissa. Olimme onnekkaita, kun saimme suunnitteluroolin siinä, millaisen tuotteen tulimme toteuttamaan ja aiheen tutuus antoi meille parempia valmiuksia lähteä kehittämään tuotetta yhdessä toimeksiantajan kanssa. Osallistumisemme jo varhaisesta vaiheesta saakka toimi sitouttavana ja intoa synnyttävänä tekijänä – halusimme aloittaa ja onnistua. Aluksi intoa oli liikaa, ja olimme ottaa varaslähdön käynnistämällä opinnäytetyömme tuotekehitysprosessin ilman valmista opinnäytetyön suunnitelmaa. Opinnäytetyömme lyhyen aikavälin tavoitteeksi asetimme kehittää toimijälhtöisesti työskennellen oppaan, joka kokoaa hankkeessa *100 ovea avoinna* toimineen kouluhenkilökunnan tekemiä kokeiluja oman työn kehittämiseksi. Pitkän aikavälin tavoitteenamme oli uusien käytänteiden ja toimintamallien juurruttaminen kouluhenkilökunnan työn tueksi – kouluhenkilökunnan ottaessa oppaan käyttöönsä, siirtyvät työn kehittämisestä saadut tulokset eheämpien palvelujen myötä välillisesti opiskelijoille parempana kouluhyvinvointina. Lyhyen aikavälin tavoitteemme toteutumista osoittaa toimijälhtöisesti toteutetun tuotekehitysprosessin lopputuotteemme, eli Kokeiluopas, johon toimeksiantaja oli pääosin tyytyväinen.

Opinnäytetyöprosessin kokonaisarvioinniksi tarkastelemme kokonaisuutta lähtötekijöistä työn valmistamiseen saakka pohtien, mitä näiden kahden etapin välillä on tapahtunut. Innostuksemme taktia meillä oli vaikeuksia rajata opinnäytetyömme työmäärää ja sopeutua siihen, ettemme voi tehdä kaikkea, mitä paras mahdollinen lopputuote olisi mielestämme vaatinut. Prosessin alussa suunnittelemiemme hankkeen johtohenkilöiden työpajojen peruuntuminen vaikutti siten, että meiltä jäi puuttumaan oppaan kirjallista sisältöä, joten osittain uupuvien hankkeen johdon kirjoitelmien kerääminen jäi toimeksiantajalle. Ennen tuotekehitysprosessin aloittamista ja erityisesti ennen sen valmistumista, pystyimme ensikertalaisina ymmärtämään prosessin vain teoreettisella tasolla. Työskentelystä oppineina voimme tunnistaa, kuinka tärkeää prosessin ymmärtäminen on esimerkiksi aikataulua suunniteltaessa. Tuotekehityksen loppuvaiheen hektisyys sai meidät huomaamaan, kuinka tuotteen viimeistelyvaiheelle olisi tullut varata enemmän aikaa. Etukäteen emme kuitenkaan voineet aavistaa, kuinka paljon hienoja ideoita ja muutosehdotuksia viime hetkellä vielä

tulisi. Jälkikäteen voimme myös pohtia kokemustemme pohjalta sitä, millaiset olosuhteet ovat otolliset luovalle työskentelylle. Vaikka pandemiatilanteen vaikutuksesta emme voineet valita, pohdimme, toteutuisiko tuotekehityksessä uusia ratkaisuja etsiessä ideointi paremmin läsnä ollessa kuin etäpalavereissa – läsnä ollessa huoneen täytti tietynlainen ideoimisen tunnelma, jollaista emme täysin onnistuneet luomaan myöhemmin etäyhteyksien äärellä.

Opinnäytetyöprosessin käynnistysvaiheilla yrittäessämme löytää sanoja kuvaillaksemme tulevaa opasta ohjaavalla opettajallemme tulimme valinneeksi sanan *tarinallinen*, sillä muistoista ja opeista koottu opas ei riittänyt kuvailemaan ideavaiheessa olevaa tuotetta järin ymmärrettävästi. Termillä *tarinallinen* ei kuitenkaan ollut paikkaa asetetuissa tavoitteissa tai tuotekehitysprosessimme neuvotteluissa, mutta ympyrä pääsi sulkeutumaan sen ollessa yksi tapa, jolla valmistaa opasta meille positiivisesti arvosteltiin. Tarinallisuus on se piirre, joka tekee oppaastamme omannäköisensä. Tarinallisuus on inhimillistä ja helposti lähestyttävää, ja ajattelemme sellaisen tiedon käyttöönoton kynnyksen olevan matala. Samalla, kun oppaasta muodostui tarinallinen, tarkentui se myös vastaamaan asetetun kohderyhmän tarpeita, sillä toimijoilta kerätyn tiedon avulla tuotekehitysprosessi pystyy vastaamaan paremmin toimijoiden tavoitteisiin ja intresseihin. Toimijoiden ja käyttäjien ymmärrys aikaansaa myös paremman tuotteen ja on keskeinen tekijä kehittämistoiminnan onnistumisen kannalta. (Rantanen & Toikko 2009, 96, 99.) Opetushallituksen Kokeilukeskuksesta tullut pyyntö käyttää Kokeiluopasta ohjaustyössä indikoi meille sitä, että oppaalle voi olla ensisijaisen kohderyhmän lisäksi laajempikin käyttäjäryhmä, ja Kokeiluopas voisi näin olla hyödyllinen myös valtakunnallisella tasolla.

Näkisimme työskentelymme olleen kokonaisuudessaan toimivaa ja tuottavaa, ja ajattelemme, että tuotekehittämistä kannattaa toteuttaa tällä tavalla luovaa ilmapiiriä luoden, yhdessä asiantuntijoista koostuvan työryhmän kanssa. Erityisen hyödyttävää tuotekehitysprosessillemme oli se, että toteutettuja ideoita oli mahdollista jatkojalostaa työryhmän palavereissa useaan otteeseen. Ilmapiiri sallii sen, ettei tuotteen kuulukaan mennä kerralla maaliin, vaan tarkoituksena olikin edetä askel kerrallaan – näin kehittämiselle saatiin sekä aikaa että tilaa. Kuten Jämsä ja Manninen (2000) kirjoittavat, ei tuotekehitysprosessin vaiheista seuraavaan siirtyminen tarkoita sitä, että edeltävä vaihe olisi nyt päättynyt, sillä kehittämistarve voi uusien näkökulmien myötä vielä täsmentyä (28). Tuotekehitysprosessimme oli myös alusta alkaen neuvotteleva, ja näin Toikon (2009) mukaan voidaan luoda yhteistä ymmärrystä. Monimutkainen kehittäminen vaatiikin toteuttamaamme prosessimaista etenemistä, jossa käytännön kokeiluja seuraa aina arvioiva neuvottelu, jonka jälkeen prosessi etenee seuraavien kokeilujen kautta taas uuden neuvottelun äärelle. (Toikko 2009, 13.) Tämän tyyppinen

tuotekehitysprosessi muotoutui mielestämme opinnäytetyöksi alkukankeuden jälkeen hyvin, sillä työskentelymme oli hyvin opettavaista ja työelämäläheistä. Opinnäytetyötämme varten kokoama tietoperusta kouluhyvinvointia tukevista teemoista valmisti meitä sosiaalialan tuotekehitykseen ja syvensi ymmärrystämme siitä, miksi teemme tällaista opasta ja millaisia asioita oppaalla voidaan tavoitella. Tietoperustamme jäsenyi sen perusteella, millaisessa ympäristössä toimimme, vaikkei itse tuote eli opas tietoperustan pohjalta rakentunutkaan, sillä oppaan tavoitteena oli kuvastaa hankkeen *100 ovea avoinna* toimintaa kokemuksien pohjalta käytännön tasolla, mistä oppaan tarinallisuuskin syntyi.

Koska Kokeiluopas tuotettiin opinnäytetyönä rajatulla työmäärällä rajallisessa aikataulussa, näkisimme vielä jatkokehitettävää. Tulimme oppaan kirjallista sisältöä työstäessämme pohtineeksi, kuinka hienoa olisi ollut pitää jonkinlainen työpaja myös hankkeessa mukana olleille opiskelijoille. Tiesimme, kuinka arvokkaina lasten ja nuorten antama tieto hankkeessa nähtiin, sillä näimme sen ammattiharjoittelussa omin silmin. Kokeiluopas kokoaa työn kehittämisen näkökulmaa kouluhenkilökunnan muistojen kautta, ja lapset ja nuoret näkökulmineen ovat suuri osa näitä muistoja – vain lasten ja nuorten omat kokemukset ja näkemykset jäivät uupumaan. Opiskelijoiden näkökulman puutteen vuoksi Kokeiluopas keskittyy opiskeluhoollon osalta lähes kokonaan yhteisöllisen työn kehittämisen näkökulmaan, vaikka opiskeluhooltoon kuuluu myös yksilötyö opiskelijoiden kanssa (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 1:3.2–3 §). Opiskelijoiden näkökulman lisäämisen ohelle Kokeiluoppaaseen olisi voinut Kokeilukeskukselta saadun kehittämisidean mukaisesti koota myös perheiden sekä hankkeen ulkopuolisen kouluhenkilökunnan näkökulmia työn kehittämisestä kokeiluilla. Työnkuvamme oppaan tuotekehityksen osalta oli kuitenkin jo rajautunut ja meidän tuli pyrkiä niihin tavoitteisiin, jotka oli jo asetettu.

Pohdimme hankkeiden vaikuttavuutta ja sitä, kuinka tärkeää olisi tutkia, kokivatko opiskelijat vaikuttamismahdollisuuksiensa parantuneen kaksivuotisen hankkeen myötä ja onnistuttiinko lasten ja nuorten kouluhyvinvointia tavoitteiden mukaisesti parantamaan. Olisi mielenkiintoista tietää, voidaanko Kokeiluoppaan tai muiden oppaiden avulla kokemustietoa levittämällä ja juurruttamalla vaikuttaa kouluhyvinvointiin ja työntekijöiden toimintamalleihin. Hankkeessa kertyneiden kokemusiemme perusteella ajattelimme, että kokeilukulttuurin avulla luotu kehittämisen virkistävä, sallivampi ilmapiiri voisi vaikuttaa positiivisesti työhyvinvointiin ja työssäjaksamiseen, sekä rikkoa työyhteisöjen välisiä rajoja ja rentouttaa kehittämistyötä organisaatiotasolla – voisiko juuri tällainen rentous edistää sitä, kuinka hyvin lapset ja nuoret saadaan kehittämistyöhön mukaan. Olemme

nähneet, kuinka hankkeita tarvitaan luomaan puitteet työn kehittämiseksi, sillä tavoitteellinen suunniteltu ja arvioitava toiminta voi auttaa löytämään työpäivistä tilaa kehittämiseksi. Voi kuitenkin olla, että hankkeen myötä omaksutut työtavat jäävät hiljalleen taka-alalle ilman hankkeelta saatua kannattelua. Stenvallin ja Virtasen (2012) mukaan kehittäminen ja uudistaminen ovat sosiaali- ja terveyspalveluissa vahvasti henkilösidonniaisia: kehittämiskulttuuri ja -energia ovat riippuvaisia yksittäisten työntekijöiden innostuksesta ja heidän kyvystään innostaa muita. Kysymys on vahvasta tehtävämotivaatiosta ja erityisesti organisaation johdon tulee olla pitkäjänteinen. Kehittäminen ja uudistaminen edellyttävät vahvaa sisällöllistä ammattitaitoa ja luovuutta. Kuitenkin, kun kehittämiskulttuuria on organisaatiossa, uudistaminen tapahtuu paitsi tietoisten hankkeiden avulla myös huomaamatta ja osana arkityötä. Uusia, tietoon ja näyttöön perustuvia toimintatapoja otetaan käyttöön luontevasti – asioita korjataan ongelmien ilmaantuessa tekemättä niistä erityistä numeroa. (Stenvall & Virtanen 2012, 255–256.) Työn aktiivinen kehittäminen ja uudenlaiset toimintatavat saattavat vaatia jonkinlaista säännöllistä aktivointia, ylläpitoa ja seuranta, jotta niistä saatu tietotaito ei katoaisi esimerkiksi henkilökunnan vaihtuessa. Tällaisella seurannalla voitaisiin ehkä luoda jatkumoa hankkeen vaikuttavuudelle. Tiedon levittäminen niin hankkeessa saaduista tuloksista kuin hankkeen jälkeisistä vaikutuksista voisi perustella toiminnan jatkamista ja motivoida henkilökuntaa siihen. On kuitenkin tärkeää huomioida, että muutokset ja asioiden toteuttaminen eivät tapahdu hetkessä – tavallisesti ne vaativat paljon aikaa, jopa useita vuosia (Stenvall & Virtanen 2012, 256–257).

Kokeilukulttuuria ja kokeiluja voisi hyödyntää muidenkin asiakasryhmien aseman parantamiseksi erilaisin kehittämishankkein. Kokemuksemme perusteella näkisimme, että kokeilujen hyödyntäminen työn kehittämisessä on tuottavaa ja tällainen yhteisöllinen kehittäminen on hieno alku sille, että palveluiden kohderyhmän osallistuminen kehittämiseen mahdollistuu käytännön tasolla eikä vain esimerkiksi kyselylomakkein. Jäämme seuraamaan, tullaanko kokeilukulttuuria jatkossakin hyödyntämään kouluhyvinvoinnin kehittämisessä. Opinnäytetyöprosessilla monipuolisuudessaan ja haastavuudessaan oli suuri merkitys ammatilliselle kasvulle ja kehityksellemme, sillä saimme hyviä valmiuksia sosiaalialalla vaadittavaan yhteiskunnalliseen kriittiseen tarkasteluun ja sen mukaiseen palvelujen kehittämiseen. Saimme harvinaislaatuista tilaisuutta osallistua hankkeen *100 ovela avoinna* toimintaan työskennellen tiiviisti monipuolisen ja moniammatillisen ryhmän kanssa. Työskentely kouluhyvinvointia tukevien teemojen parissa vahvisti käsitystämme siitä, millaiseen ammatilliseen suuntaan sosiaalialalla tähtäämme.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Aaltonen, M., Gissler, M., Haapakorva, P., Huotari, T., Juutinen, A., Keski-Säntti, M., Kiilakoski, T., Kääriälä, A., Merikukka, M., Pekkarinen, E., Pesonen-Smith, A., Salo, J., Sutela, E. & Ristikari, T. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä.

Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Nurmi, J., Pulkkinen, L. & Ruoppila I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 19.2.2020, <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789524516518>.

Ahtola, A. 2016. Psykkinen hyvinvointi ja oppiminen. Koulu hyvinvoinnin rakentajana. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ala-Mutka, J. 2019. Johtajuuden rakentajat - edelläkävijöiden kertomuksia itseohjautuvuudesta ja kokeilukulttuurista. Helsinki: Premedia Helsinki Oy.

Autio, E., Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K. & Palmqvist, R. 2018. Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhuoltoryhmä perusopetuksessa. Viitattu 12.2.2020, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136782/Ohjaus%202018_009_verkko_20180117.pdf?sequence=4&isAllowed=y.

Arnkil, T. E. & Seikkula J. 2009. Dialoginen verkostotyö. Viitattu 13.1.2020. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79883/93ae45f6-b7c4-403f-9dff-643b813972bf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Ball, S. 2012. Global education Inc. New policy networks and neo-liberal imaginary. Great Britain: TJ International Ltd, Padstow, Cornwall.

Council of Europe 2011. Child and youth participation in Finland. Council of Europe policy review. Council of Europe. Viitattu 20.3.2021, <https://rm.coe.int/168046c47e>.

Halme, J. & Harinen, P. 2012. Hyvä, paha koulu – Kouluhyvinvointia hakemassa. Suomen Unicef, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Helsinki: Unigrafia Oy. Viitattu 19.2.2020, http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf.

Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K. & Vaara, S. 2019. Koulukuraattoripalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita. Viitattu 13.1.2020, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137540/URN_ISBN_978-952-343-271-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Janhunen, K-M. 2013. Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana. Viitattu 18.2.2020, https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1021-9/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf.

Jyväskylän yliopisto 2018. Lapset tietävät, millaisessa koulussa on hyvä olla ja opiskella. Viitattu 19.2.2020, <https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/2018/05/lapset-tietavat-millaisessa-koulussa-on-hyva-olla-ja-opiskella>.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuoteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Kiilakoski, T. & Gretscher, A. 2014. Challenging Structured Participation Opportunities. Perspectives on Youth Vol. 1, 99-118. Council of Europe. Viitattu 20.3.2021, <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261962/kiilakoski-gretscher.pdf/32f2bbd6-5eef-480f-9ba8-d5e27d2efb57>.

Kiilakoski, T. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Tilannekatsaus – Marraskuu 2012. Viitattu 12.1.2020, https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/144743_koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_2.pdf.

Kokeileva Suomi. Kokeileva Suomi vahvistaa kokeilukulttuuria. Viitattu 3.1.2020, https://kokeilevasuomi.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kokeilukulttuurin-karkihanke.

Kokeileva Suomi. Mitä on kokeilukulttuuri? – Muutoksen ainekset. Viitattu 18.4.2020, <https://kokeilevasuomi.fi/mita-on-kokeilukulttuuri->.

Kokeiluopas 2020. 100 ovea avoinna – Opiskelun ja hyvinvoinnin tuki tulevaisuuden kunnassa. Viitattu 17.4.2021, <https://www.ouka.fi/oulu/kokeiluopas/keskivaiheenmatkamauistot>.

Kujala, T., Kuuva, S., Kymäläinen, T., Leikas, J., Liikkanen, L. A., Oulasvirta, A. & Saariluoma, P. 2010. Ihminen ja teknologia. Hyvän vuorovaikutuksen suunnittelu. Tampere: Tammerprint Oy.

Kuuskorpi, M. & Nevari, J. 2018. Koulusta oppimisien ympäristöksi. Työkaluja oppimisympäristöjen muutokseen. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2018:2. Helsinki: Juvenes Print.

Leskisenoja, E. & Sandberg, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka ja nuorten hyvinvointi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus – Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Nieminen, K. 2019. Kokeilukulttuuri Sitra Labin työkaluna. Sitra. Viitattu 19.3.2021, <https://www.sitra.fi/blogit/kokeilukulttuuri-sitra-labin-tyokaluna/>.

Nuorisobarometri 2017. Opin polut ja pientareet. Painotalo Varteva Oy. Viitattu 19.2.2020, https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf.

Näkövammaisten liitto ry. Saavutettavuus verkossa ja mobiililaitteissa. Viitattu 8.1.2020, <https://www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys/saavutettavuus-verkossa-ja-mobiililaitteissa>.

Oamk 2016. Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön ohje.

Oamk 2019. Opetussuunnitelmat 2017–2018. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Osaamisprofiili. Viitattu 8.1.2020, <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opetussuunnitelmat?koulu-tus=sos2017sp&lk=s2017&alasivu=osaamiskuvaus>.

Opetushallitus 2021. Kokeilukeskus. Viitattu 13.3.2021, <https://www.oph.fi/fi/kokeilukeskus>.

Opetushallitus. Nivelvaiheen koulutukset. Viitattu 19.2.2020, <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tut-kinnot/nivelvaiheen-koulutukset>.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 19.2.2020, https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perus-teet_2014.pdf.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287.

Oulun kaupunki. Sata ovea avoinna. Viitattu 17.9.2019, <https://www.ouka.fi/oulu/100ovea>.

Oulun kaupunginvaltuusto 2017. Laaja hyvinvointikertomus 2017-2021. Viitattu 13.3.2021, <https://www.ouka.fi/documents/52058/1408043/Hyvinvointikertomus+2017-2021/d64746a4-2ce5-4ae0-a9ef-2e73c89cde7e>.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Rantanen, T. & Toikko, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistumiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Sisäinen lähde 2019–2020. Ammattiharjoittelut ja hankkeen 100 ovea avoinna – Opiskelun ja hyvinvoinnin tuki tulevaisuuden kunnassa järjestämät seminaarit.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädäntö. Soveltamisohje. Viitattu 18.3.2021, <https://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo13a+Uusi+soveltamis->

ohje+oppilas-+ja+opiskelijahuolto-
lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6st%C3%A4+p%C3%A4ivi-
tetty+18122015/ea07ef1e-38b5-4236-a503-ae01aa87185/Kuntainfo13a+Uusi+soveltamis-
ohje+oppilas-+ja+opiskelijahuolto-
lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6st%C3%A4+p%C3%A4ivitetty+18122015.pdf

Social Work License Map 2021. Collaborations in Social Work – How to Effectively Serve Clients Through Teamwork. Viitattu 17.4.2021, <https://socialworklicensemap.com/social-work-careers/collaborations/>.

Stenvall, J. & Virtanen, P. 2012. Sosiaali- ja terveystalvelujen uudistaminen. Kehittämisen mallit, toimintatavat ja periaatteet. Tallinna: As Pakett (Tietosanoma Oy).

Suomala, J. & Taatila, V. 2012. Innovaattorin käsikirja. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Suomi kokeilukulttuurin kansainvälinen edelläkävijä - Kokeilut avuksi kuntakentän muutoksessa 2017. Viitattu 3.1.2020, https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/suomesta-kokeilukulttuurin-kansainvalinen-edellakavija-kokeileva-kehittaminen-avuksi-kuntakentan-suureenmuutokseen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Osallisuus. Viitattu 13.1.2020, <https://thl.fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Peruspalvelut. Viitattu 12.1.2020, <https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Nuorten syrjäytyminen. Viitattu 12.1.2020, https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen.

Toikko, T. 2009. Toimijalähtöinen kehittäminen. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.3.2021, <https://docplayer.fi/21850676-Timo-toikko-toimijalahtoinen-kehittaminen.html>. ESR Valtaväylä-projektikonaisuus.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2013.

Valtiovarainministeriö. Saavutettavuus. Viitattu 8.1.2020, <https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi>.

Varkauden kaupunki. Koulun konstit 2021. Oppilaan tuen ja oppilashuollon käsikirja. Viitattu 19.3.2021, <https://peda.net/varkaus/ok:file/download/4787d5243ed9fadd6732733df6e4020f00008eb9/Koulun%20konstit%202018%20%28p%C3%A4ivitykset%202020%29.pdf>.

LIITTEET

PALAVERIT

LIITE 1

29.8.2019, Oulu10	Opinnäytetyöryhmä, projektipäällikkö	Alustava sopiminen tuotekehitysprosessin toteuttamisesta opinnäytetyönä.
4.10.2019 Oulu10	Opinnäytetyöryhmä, projektipäällikkö	Tilannekatsaus tuotekehittämisen virallisesta käynnistämisestä.
1.11.2019 Oulu10	Opinnäytetyöryhmä, projektipäällikkö, verkkotiedottaja 1.	Verkkotiedottajan konsultointi Oulun kaupungin verkkosivuston käyttämiseksi.
24.1.2020 Oulu10	Opinnäytetyöryhmä, työryhmä 1.	Toimijalähtöinen tuotekehittäminen alkoi. Aiheen, työskentelytapojen ja teemavaihtoehtojen esittely.
28.2.2020 Oulu10	Opinnäytetyöryhmä, verkkotiedottaja 2.	Käyttäjätunnusten luominen Oulun kaupungin verkkosivuille. Verkkosivujen editorin käyttöön tutustuminen.
4.3.2020 Microsoft Teams	Opinnäytetyöryhmä, työryhmä 2.	Verkkosivujen teeman valinta. Etusivun suunnittelu. Sisältöjen suunnittelu informatiivisiksi.
26.3.2020 Microsoft Teams	Opinnäytetyöryhmä, työryhmä 3.	Verkkosivun ulkoasun ja käytettävyyden kehittäminen. Kirjallisen sisällön tarkastelu. Saavutettavuuden parantaminen.
22.4.2020 Microsoft Teams	Opinnäytetyöryhmä, työryhmä 4.	Kirjallisen sisällön kehittäminen ja lisäaineiston tarpeen toteaminen. Hankkeen esittelysivun tarkastelu.
5.5.2020 Microsoft Teams	Opinnäytetyöryhmä, verkkotiedottaja 3.	Verkkosivuston siistiminen ja puuttuvien elementtien lisääminen.
26.5.2020 Microsoft Teams	Opinnäytetyöryhmä, työryhmä 5.	Tuotteen viimeistely. Lisäviikon sopiminen jälkikorjausten tekemistä varten.
26.5.2020 Microsoft Teams	Opinnäytetyöryhmä, verkkotiedottaja 4.	Saavutettavuuden toteutumisen tarkastaminen.